

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

КОНЦЕПЦИЯ ЗА ПРОСТРАНСТВЕНО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ЕЛЕНА

2014 г.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.". Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

1. ВЪВЕДЕНИЕ	3
2. АНАЛИЗ НА ФИЗИЧЕСКОТО, СОЦИАЛНОТО, ИКОНОМИЧЕСКОТО И ЕКОЛОГИЧНОТО СЪСТОЯНИЕ НА ОБЩИНА ЕЛЕНА	8
2.1. ОБЩ ПРОФИЛ НА ОБЩИНАТА	8
2.1.1. <i>Географско местоположение .....</i>	8
2.1.2. <i>Граници и големина на общинската територия .....</i>	8
2.2. ПРИРОДО-ГЕОГРАФСКИ УСЛОВИЯ	8
2.2.1. <i>Релеф.....</i>	8
2.2.2. <i>Климат.....</i>	9
2.2.3. <i>Води.....</i>	9
2.2.4. <i>Почви.....</i>	10
2.2.5. <i>Растителност.....</i>	11
2.2.6. <i>Изводи .....</i>	11
2.3. ТЕРИТОРИАЛНА СТРУКТУРА И ЗЕМЕПОЛЗВАНЕ.....	12
2.3.1. <i>Баланс на територията.....</i>	12
2.3.2. <i>Тенденции за промяна в земеползването.....</i>	12
2.4. ПРОСТРАНСТВЕНА И ФУНКЦИОНАЛНО-ЙЕРАРХИЧНА СТРУКТУРА НА МРЕЖАТА ОТ НАСЕЛЕНИ МЕСТА В ОБЩИНА ЕЛЕНА.....	13
2.4.1. <i>Историческо развитие .....</i>	13
2.4.2. <i>Пространствено-йерархична структура на селищната мрежа.....</i>	14
2.4.3. <i>Функционално-йерархична характеристика на населените места.....</i>	16
2.4.4. <i>Селищни образувания и земи по §4 от ПЗР на ЗСПЗЗ.....</i>	17
2.4.5. <i>Изводи .....</i>	18
2.5. ДЕМОГРАФСКО СЪСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВИ.....	19
2.5.1. <i>Численост и динамика на населението .....</i>	19
2.5.2. <i>Прогноза за демографското развитие .....</i>	20
2.5.3. <i>Възрастова структура .....</i>	25
2.5.4. <i>Образователна структура.....</i>	27
2.5.5. <i>Икономическа характеристика на населението .....</i>	27
2.5.5.1. <i>Икономически активно население.....</i>	27
2.5.5.2. <i>Заети/наети лица.....</i>	28
2.5.5.3. <i>Безработица.....</i>	29
2.5.6. <i>Изводи .....</i>	30
2.6. ИКОНОМИЧЕСКИ АКТИВНОСТИ.....	31
2.6.1. <i>Обща характеристика и структура на общинската икономика .....</i>	31
2.6.2. <i>Първичен сектор.....</i>	32
2.6.2.1. <i>Селско стопанство .....</i>	32
2.6.2.2. <i>Горско стопанство .....</i>	34
2.6.3. <i>Вторичен сектор.....</i>	34
2.6.3.1. <i>Индустрия и логистика .....</i>	35
2.6.3.2. <i>Строителство .....</i>	35
2.6.4. <i>Третичен сектор .....</i>	36
2.6.4.1. <i>Търговия .....</i>	37
2.6.4.2. <i>Туризм.....</i>	37
2.6.5. <i>Изводи .....</i>	41
2.7. СОЦИАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА	41
2.7.1. <i>Образование.....</i>	42
2.7.2. <i>Здравеопазване.....</i>	43

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.". Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

2.7.3.	Социално подпомагане.....	44
2.7.4.	Култура.....	45
2.7.5.	Административно обслужване.....	46
2.7.6.	Изводи	47
2.8.	ТРАНСПОРТНА ИНФРАСТРУКТУРА	48
2.8.1.	Пътна инфраструктура	48
2.8.1.1.	Републиканска пътна мрежа.....	48
2.8.1.2.	Общински пътища	49
2.8.2.	Железопътна инфраструктура	49
2.8.3.	Масов обществен пътнически транспорт.....	50
2.8.4.	Изводи	50
2.9.	ИНЖЕНЕРНИ МРЕЖИ И СЪОРЪЖЕНИЯ	51
2.9.1.	Водоснабдяване и канализация.....	51
2.9.2.	Електроснабдяване.....	52
2.9.3.	Далекосъобщения.....	52
2.9.4.	Изводи	52
2.10.	ОКОЛНА СРЕДА.....	53
2.10.1.	Състояние на атмосферния въздух	53
2.10.2.	Състояние на водите	53
2.10.3.	Състояние на почвите	54
2.10.4.	Управление на отпадъците.....	54
2.10.5.	Акустично натоварване	55
2.10.6.	Радиационна обстановка	55
2.10.7.	Биологично разнообразие и Национална екологична мрежа	55
2.10.8.	Рискове от природни бедствия и аварии	57
2.10.9.	Изводи	58
2.11.	КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО.....	60
2.11.1.	Недвижимо културно наследство	60
2.11.2.	Движимо културно наследство	61
2.11.3.	Нематериално културно наследство.....	62
2.11.4.	Изводи	63
3.	КОНЦЕПЦИЯ ЗА ПРОСТРАНСТВЕНО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ЕЛЕНА (КПРО).....	65
3.1.	Оси на урбанистично развитие на община Елена.....	65
3.2.	РАЗВИТИЕ НА ФУНКЦИОНАЛНО-ЙЕРАРХИЧНАТА СТРУКТУРА НА МРЕЖАТА ОТ НАСЕЛЕНИ МЕСТА В ОБЩИНА ЕЛЕНА	67
3.3.	ФУНКЦИОНАЛНО ЗОНИРАНЕ НА ОБЩИНСКАТА ТЕРИТОРИЯ.....	68
3.3.1.	ГОРСКА ЗОНА	68
3.3.2.	ЗЕМЕДЕЛСКА ЗОНА.....	69
3.3.3.	ТУРИСТИЧЕСКА ЗОНА.....	70
3.3.4.	БИЗНЕС ЗОНА	73
3.3.5.	АТРАКЦИОННА ЗОНА.....	74
3.4.	ТЕРИТОРИЯТА НА ОБЩИНА ЕЛЕНА В РЕГИОНАЛНАТА ИНФРАСТРУКТУРНА МРЕЖА	74
3.4.1.	ТРАНСПОРТНА ИНФРАСТРУКТУРА	74
3.4.2.	ЕНЕРГИЙНА ИНФРАСТРУКТУРА.....	75
3.4.3.	ВОДОСТОПАНСКА ИНФРАСТРУКТУРА	76
4.	ПРИЛОЖЕНИЯ	78

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.". Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

1. Въведение

Съгласно действащото в Р България законодателство, актуалната политика по регионално и устройствено планиране на териториите се осъществява на базата на два основни закона – Закон за регионалното развитие (ЗРР) и Закон за устройство на територията (ЗУТ). До 2012г. сферата на действие на тези два закона беше ясно разграничена. ЗРР регламентираше процеса по регионално планиране, посредством набор от стратегически документи за регионално развитие, каквито са: Националната стратегия за регионално развитие, Регионалните планове за развитие, Областните стратегии за развитие, Общинските планове за развитие. Този набор от документи ясно формулираше стратегиите и програмите за развитие на съответното териториално ниво, без да се ангажира с прякото им устройствено измерение. Териториалното отлагане на посочените стратегии се осъществяваше, съгласно постановките на ЗУТ, върху т.нар. „устройствени схеми и планове”. По този начин ЗРР еднозначно отговаряше за регионалното планиране, а ЗУТ – за устройственото планиране на териториите.

След влизането в сила на Закона за изменение и допълнение на Закона за устройство на територията (обн. ДВ, бр.82/26.10.2012г.), част от „устройствените ангажименти” на ЗУТ отпаднаха и бяха прехвърлени към ЗРР. Това бяха т.нар. „устройствени схеми”. В резултат от това преобразуване, в ЗУТ останаха само устройствените планове (общи и подробни). Всички останали документи, които касаят регионалното и пространственото развитие на териториите преминаха към Закона за регионалното развитие.

Съгласно новите постановления на ЗРР, следва да се разработят две групи документи за стратегическо планиране, които регламентират поотделно двата аспекта на развитие на териториите – регионално и пространствено (*фиг.1*).

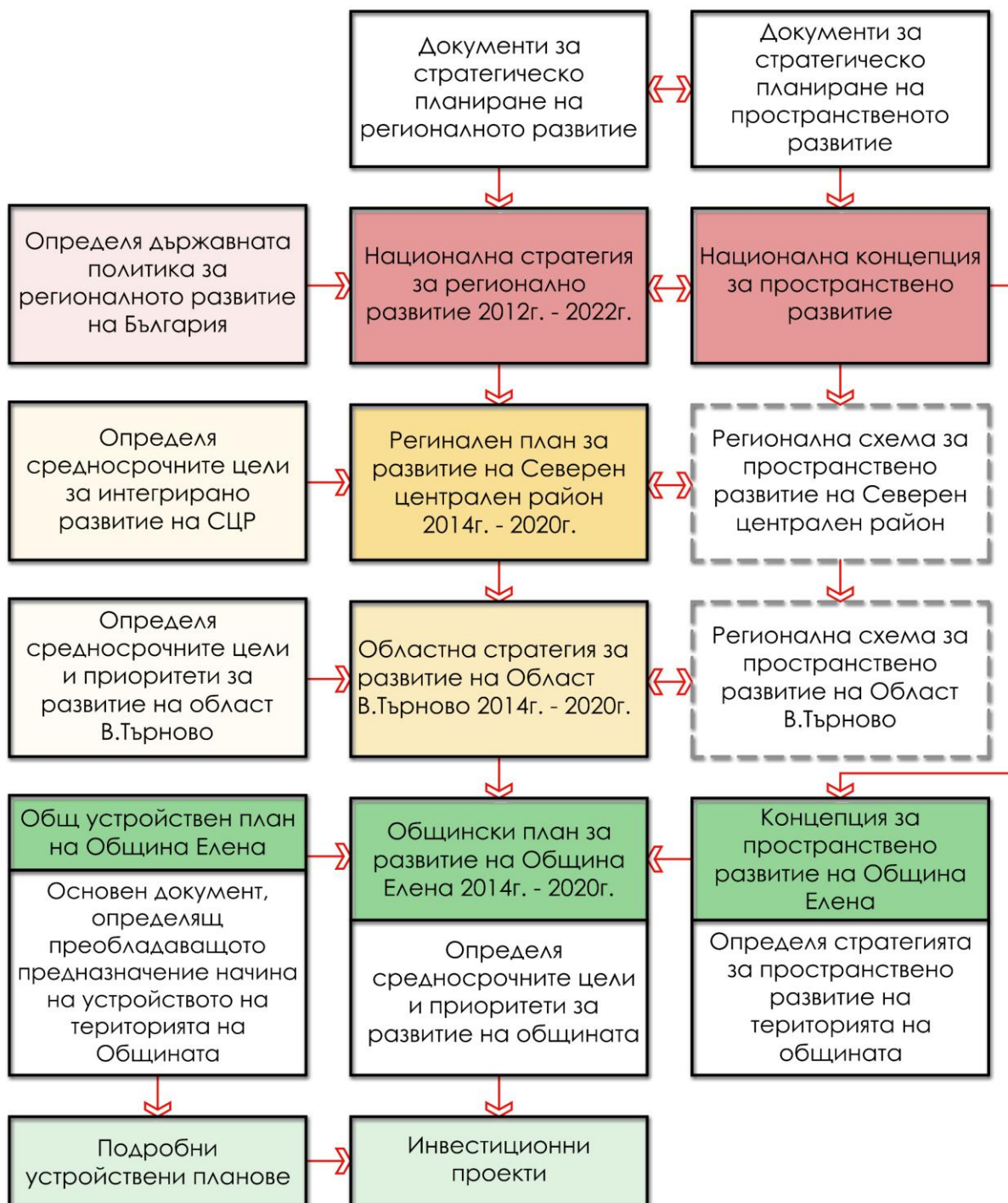
Стратегическото планиране на регионалното развитие включва следния набор от документи:

- Националният план за развитие;
- Националната стратегическа референтна рамка;
- Оперативните програми, съфинансирани от фондовете на ЕС;
- Националната стратегия за регионално развитие;
- Регионалните планове за развитие;
- Областните стратегии за развитие;
- Общинските планове за развитие (ОПР).

Стратегическото планиране на пространственото развитие включва следния набор от документи:

- Националната концепция за пространствено развитие;
- Регионалната схема за пространствено развитие на район от ниво 2;
- Регионалната схема за пространствено развитие на област;
- Концепцията за пространствено развитие на община (КПРО).

Документи за стратегическо планиране по Закона за регионалното развитие и тяхната взаимна обвързаност

Фиг. 1. Документи за стратегическо планиране по ЗРР и тяхната взаимна обвързаност

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.". Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Както е видно концепциите и схемите за пространствено развитие са пряко обвързани със съответните стратегии и планове за регионално развитие на всяко териториално ниво (държава, район за планиране, област, община). Разликата се състои в това, че първата група документи са по-скоро със стратегически и програмен характер, докато втората група документи имат и ясна териториална насоченост и устройствен характер (това са приемниците на т.нар. „устройствени схеми“). На ниво община, тези две групи документи са представени съответно от Общинския план за развитие (ОПР) и Концепцията за пространствено развитие на общината (КПРО). Те дефинират политиката по регионално и пространствено развитие на общината, съобразно ЗРР.

Съгласно новите изменения в законодателството, ЗУТ регламентира само процеса по изготвяне на общи и подробни устройствени планове. При това тук също се наблюдава строга йерархичност. На първо място следва да се изготвят Общите устройствени планове и на тяхна база, съгласно техните предвиждания да се разработят необходимите Подробни устройствени планове за отделни територии (населени места и селищни образувания или части от тях).

Според ЗУТ, устройството на територията на ниво община се осъществява посредством Общия устройствен план на общината (ОУПО). Това е документ с ясно изразен устройствен характер, който дефинира конкретни урбанистични намеси в територията и е свързан с териториалното отлагане на стратегически цели и приоритети за развитие на съответната община, регламентирани с КПРО.

Двата закона (ЗРР и ЗУТ) очертават една триада от документи, необходими за правилно провеждане на общинската политика в сферата на урбанизма: Концепция за пространствено развитие на общината (КПРО) – Общ устройствен план на общината (ОУПО) – Общински план за развитие (ОПР). Тези три документа са взаимно обвързани, взаимно зависими и отсъствието на който и да е от тях би нарушило баланса и йерархията в процеса на планиране на територията на общината.

Първият документ – Концепцията за пространствено развитие на общината (КПРО) разглежда територията в регионален план, като определя стратегията и целите за пространствено развитие „по отношение на мрежата от населени места, връзките със съседните общини и областния център, както и интегрирането на територията на общината в регионалната транспортна, енергийна и телекомуникационна мрежа” – чл.7д, ал.(3) от ЗРР. Това е нов тип документ, който следва да се превърне в инструмент за стратегическо пространствено планиране. Предвижданията на концепцията следва да се съобразяват при изработването на другите два документа – Общ устройствен план на общината (ОУПО) и Общински план за развитие (ОПР).

Общият устройствен план на общината (ОУПО) е документ за устройство на територията и е инструмент за нейното по-конкретно пространствено планиране, докато Общинският план за развитие (ОПР) е документ за планиране на социално-икономическото развитие на общината и определя ресурсното осигуряване на предвижданията на плана.

Концепцията за пространствено развитие на общината (КПРО) е именно свързващото звено между другите два документа. Тя притежава както черти на стратегическото

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

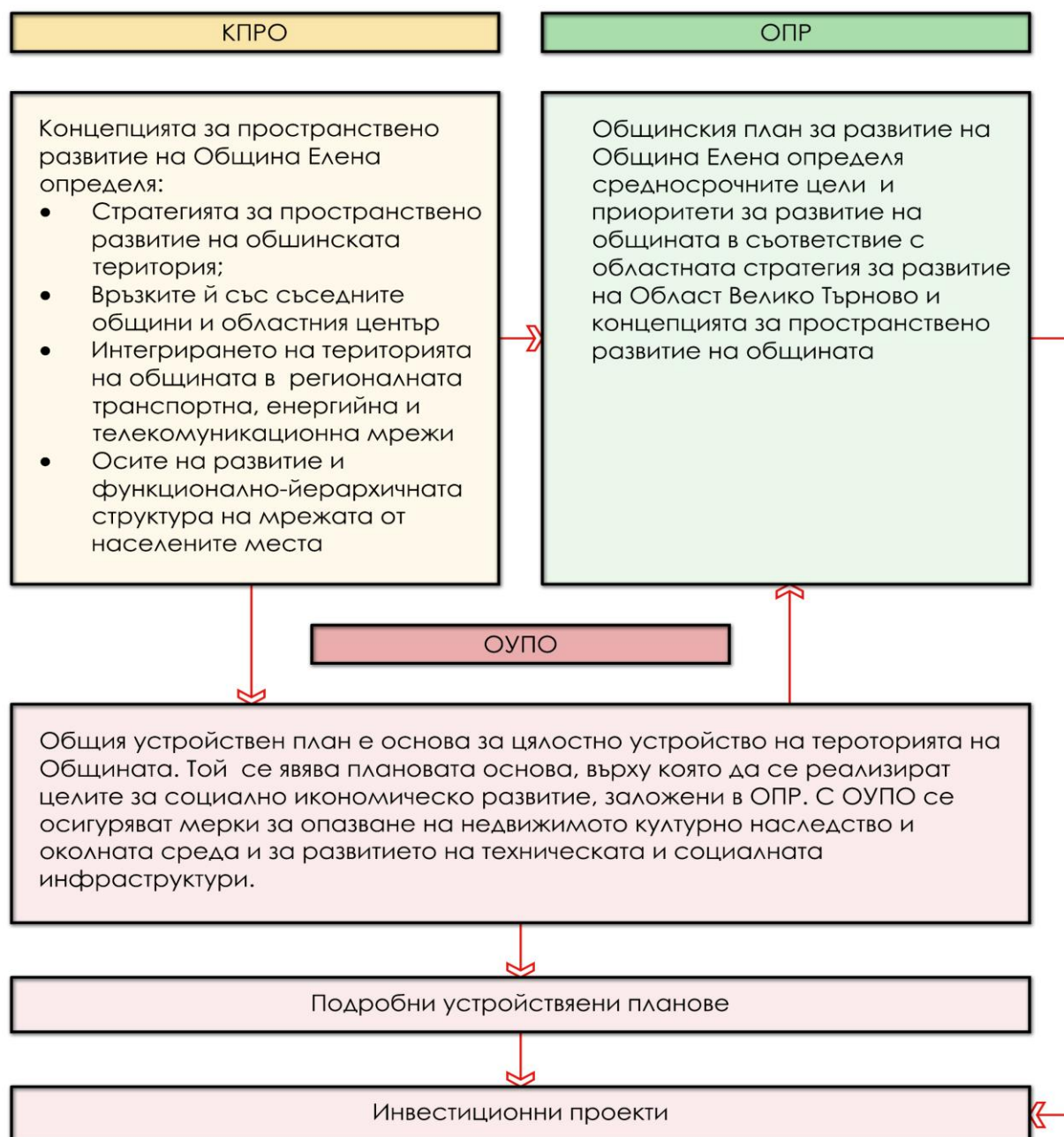
Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

планиране, така и някои аспекти на тактичното планиране. От една страна КПРО задава стратегиите за пространствено развитие, които се включват в ОПР. От друга страна КПРО предлага ясни и конкретни териториални решения, които следва да залегнат в бъдещия ОУПО. По този начин КПРО прави връзката между двата закона – ЗРР и ЗУТ, като се явява свързващият пункт между стратегическото и тактичното планиране. Ако този пункт бъде прескочен, се появява риск от разминаване между предвижданията на ОПР и ОУПО и компрометиране на посочените два документа.

Концепцията за пространствено развитие на общината отразява и стратегиите и целите, залегнали в стратегическите документи за пространствено развитие от по-високо йерархично ниво – национално, регионално и областно. От тази група документи към момента е изготвена само Националната концепция за пространствено развитие. Поради липсата на регионални схеми за пространствено развитие на Северен централен район и на област Велико Търново, Концепцията за пространствено развитие на община Елена се подчинява директно на Националната концепция за пространствено развитие (фиг.2).

Концепцията за пространствено развитие на община Елена е гаранция за постигане на съгласуваност между документите на устройственото планиране (ОУПО) и документите на регионалното планиране (ОПР) на общинско равнище.

Връзки между концепцията за пространствено развитие, Общинския план за развитие и Общия устройствен план на Община Елена

Фиг.2. Връзки между Концепцията за пространствено развитие, Общинския план за развитие и Общия устройствен план на община Елена.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

2. Анализ на физическото, социалното, икономическото и екологичното състояние на община Елена

2.1. Общ профил на общината

2.1.1. Географско местоположение

Община Елена се намира в Централна Северна България, в югоизточната част на област Велико Търново. Град Елена се намира на 41 км от град Велико Търново, на 79 км от град Сливен и на 20 км от град Златарица.

Община Елена влиза в състава на Северния централен район за планиране на Р България.

2.1.2. Граници и големина на общинската територия

Площта на територията на община Елена е 671,39 км². Община Елена граничи на север - с община Златарица, на запад и северозапад - с община Велико Търново, на североизток - с община Антоново, на изток - с община Сливен, а на юг – с общините Твърдица и Гурково.

2.2. Природо-географски условия

2.2.1. Релеф

Територията на община Елена е с преобладаващ планинско-котловинен релеф, като в посока от север на юг релефът преминава плавно от хълмисто-котловинен в планински.

От по-значимите морфоструктурни елементи в обхвата на община Елена попадат: Еленските височини, Еленската котловина и части от Елено-Твърдишкия дял на Стара планина.

Еленските височини представляват рид в Средния Предбалкан, който попада между реките Белица и Стара река. Издигат се на 700-800м надм. височина и се пресичат от долините на реките Златаришка, Веселина и Бебровска. От чисто геоморфоложка гледна точка Еленските височини са типична антиклинална форма. Геоложкият им строеж е от седиментни скали, върху които са развити лесивирани почви.

Еленската котловина е разположена на юг от Еленския рид и на север от Елено-Твърдишката планина. Конфигурацията ѝ е с посока изток – запад. Тя е пресечена от гъста речно-долинна мрежа. Средната ѝ надморска височина е около 550м. Оградните ѝ части са с височина от 650 до 850м. Геоложката основа на Еленската котловина е съставена от мергели, пясъчници и др.

Елено-Твърдишката планина заема южните части на територията на община Елена. Характеризира се с широко и плоско било на височина 1000-1200м, над което се издигат отделни върхове. Най-високата част е връх Чумерна (1536м). Северните склонове на Елено-Твърдишката планина, които попадат в обхвата на община Елена, са по-полегати от южните. Склоновете на планината се пресичат от реките Златаришка и Веселина. Геоложкият строеж на Елено-Твърдишката планина е от гранити, варовици, мергели, пясъчници.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Релефът на община Елена е формиран в условията на сложна геоложка обстановка през мезозойската и неозойската ери. Разнообразието на релефа се дължи на взаимодействието между активните движения на земната кора и различните екзогенни релефообразуващи процеси (ерозионни, свлачищни, срутищни, карстови и др.). В съвременната епоха значително влияние оказва и антропогенният фактор (човешката дейност).

Преобладаващата част от територията на общината е със стръмен наклон (над 20°). С относително равнинен терен (с наклон от 0 до 10°) е само 2,7% от територията на общината. Тези значителни наклони на терена оказват значимо влияние върху стопанското усвояване на територията. Те се явяват решаващ фактор за определяне на различните типове земеползване в територията, местоположението на населените места, конфигурацията и състоянието на транспортната система и на другите инфраструктурни обекти.

2.2.2. Климат

Климатът в община Елена е умерено-континентален с черти на планински. В климатично отношение територията на общината може да се раздели на две зони – северна и южна. Поради големите разлики в надморската височина и изложението на склоновете в тези две зони числовите стойности на климатичните елементи варират в твърде широки граници.

В северните части на общината, включващи Еленските височини:

- средногодишните температури се движат в интервала 9,6-10,6°С;
- средногодишното количество на валежите е между 490 и 620мм;
- снежната покривка се задържа между 40 и 60 дни.

В южните части на общината, включващи Елено-Твърдишката планина:

- средногодишните температури се движат в интервала 5-7°С;
- средногодишното количество на валежите е между 760 и 1150мм;
- снежната покривка се задържа между 84 и 142 дни.

И в двете зони валежният максимум е през май-юни, а валежният минимум е през февруари-март. Наблюдава се вторичен минимум през август-септември.

Анализът на данните показва, че в северните части на общината климатът е умерено-континентален, а в южната зона климатът е с черти на планински.

Климатичните параметри на южната зона са добра природна предпоставка за развитие на зимни ски спортове в територията – в района на връх Чумерна.

2.2.3. Води

Речната мрежа в община Елена включва основно водосборите на реките Златаришка, Джулюница, Бебровска, Веселина и Костелска.

Дължината на р.Златаришка е 56,5км, а водосборната ѝ площ е 86,2км². Тя е десен приток на р.Джулюница. Река Джулюница е с начален приток р.Веселина. Дължината на река Джулюница е 85км, а водосборната ѝ площ е 391,6км². Средногодишният отток при ХМС „Йовковци“ е 2,4 м³/сек.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Режимът на речния отток е с максимум през май-юни, когато са и валежните максимуми. Тогава речните води нарастват до 18-20% от годишния воден обем. Минимумът на речния отток е през месеците август и септември.

Водното ниво на грунтовете води в ниските тераси е плитко разположено и е хидравлично свързано с речните води. То се покачва по време на пълноводната фаза на реките и често причинява разливания и локални заблатявания.

Към водните ресурси на общината следва да се отчитат и водите от изкуствените водоеми – язовири и микроязовири.

Най-големият язовир на територията на община Елена е язовир „Йовковци“. Той е изграден на река Веселина. Задоволява потребностите от питейна вода на около 250 000 д. от областите Велико Търново и Габрово. Общият му обем е 92 179 000 м³. Строителството му започва през 1968 г. Неговото завиряване е започнато на 27.12.1977 г. Първото пускане на вода от язовира е на 25.04.1979 г.

На територията на община Елена има и 8 броя микроязовира:

- Язовир „Константин“ – с площ 23,589 дка;
- Язовир „Палици“ – с площ 52,296 дка;
- Язовир „Батаклика“, с.Константин – с площ 24,695 дка;
- Язовир „Беброво“ – с площ 101,111 дка;
- Язовир „Крумчевци“ – с площ 5,377 дка;
- Язовир „Руховци“ – с площ 23,241 дка;
- Язовир „Опитно поле“ – с площ 9,810 дка;
- Язовир „Червенковци“ – с площ 12,606 дка.

2.2.4. Почви

На територията на община Елена се наблюдава голямо многообразие от почвени типове и подтипове, което е резултат от разнообразието в съчетанията на литографската основа, почвената покривка, хидроложкия режим и др.

Най-широко разпространените почви са сивите горски почви. Те се срещат в три разновидности – типични сиви (45-48% от почвената покривка), светло сиви (15-18%) и тъмно сиви.

Вторият почвен тип са кафявите горски почви. Характерното за тях е, че те са предимно леко песъчливо-глинести, с дълбочина на профила от 40 см до 70 см и са с малка мощност на хумусния хоризонт. От подтиповете на кафявите горски почви се срещат: светли, тъмни и вторично затревени. Пространствата, които те заемат имат важно стопанско значение, предвид екологичните им функции и свойства за формиране на водния баланс.

В съчетание с кафявите горски почви, на някои места се срещат рендзини. Те са с плитка дълбочина на проявление (до 10 см, а в определени случаи и до 30 см) и са с ниско хумусно съдържание.

В пояса на дъбовите и смесените широколистни гори се срещат канелените горски почви. Те са представени от следните подтипове: слабо излужените, излужените и оподзолените канелени горски почви.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

По речните тераси се наблюдават алувиално-ливадните почви. Те са най-плодородните почви на територията на общината.

В обезлесените участъци с по-големи наклони, поради интензивните ерозионни процеси, почвената покривка е представена във вид на изолирани почвени ареали, като на места тя напълно липсва и на повърхността се разкриват голи скали.

2.2.5. Растителност

Растителната покривка на територията на община Елена е представена от няколко горски растителни вида. В зависимост от надморската височина горската растителност формира няколко горски пояса – дъбов, габър-горунов и буков. Около 90% от горския пояс е зает от широколистни дървесни видове. Те са представени от благун, цер, липа, зимен дъб, габър, бук.

2.2.6. Изводи

От направения дотук анализ могат да бъдат изведени следните изводи:

- Природо-географските условия в котловинната част на община Елена благоприятстват социално-икономическото развитие на общината.
- Релефните особености и климатичните условия са добра предпоставка за предимствено развитие на отдиха и туризма в разглежданата територия, както и на обитаването (в т.ч. висококатегорийно обитаване).
- Благоприятният климат и разнообразните природни феномени са важен природен ресурс за развитието на туризма и рекреацията в общината, който следва да бъде оптимално оползотворен.
- Релефните и климатични особености на южните части на територията на общината са добра предпоставка за развитие на зимни ски спортове в района на връх Чумерна. Този потенциал на община Елена на този етап не е напълно оползотворен.
- Водните ресурси на общината (реки, язовири и микроязовири) създават условия за развитие на риболовен туризъм, водни спортове и водни атракции.
- Агроклиматичните ресурси са подходящи за отглеждането на някои типични за условията на планинско земеделие култури, но дефицитът в баланса на овлажнението през активния вегетационен период е лимитиращ фактор, което налага прилагането на изкуствено напояване.
- Горската растителност обхваща значителна площ от територията на община Елена и в този смисъл се явява ресурс за развитието на някои важни за общината икономически отрасли като туризъм, дърводобив, дървообработване, производство на мебели и изделия от дърво и др. Този ресурс следва да бъде експлоатиран в разумни граници, гарантиращи опазването и съхраняването на горската флора и фауна.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

2.3. Териториална структура и земеползване

2.3.1. Баланс на територията

Балансът на територията на община Елена показва, че урбанизираните територии представляват 2,87% от общата площ на общината. Най-голям дял в площоразпределението се пада на горските територии - 57,04%. Това е обяснимо, като се има предвид предимно планинския и силно залесен характер на общинската територия. Земеделските територии заемат около 1/3 от площта на общинската територия (37,72%). Най-нисък е дялът на териториите за транспортна и техническа инфраструктура – 0,41% (табл. 1).

Таблица №1

Баланс на територията на община Елена

№	Видове територии	Площ	
		ха	%
1.	Урбанизирани територии	1 934,0	2,87
2.	Земеделски територии	25 325,9	37,72
3.	Горски територии	38 300,3	57,04
4.	Територии, заети от водни площи	744,0	1,12
5.	Територии за транспортна и техническа инфраструктура	272,5	0,41
6.	Нарушени територии	562,2	0,84
	ОБЩО	67 138,9	100,00

2.3.2. Тенденции за промяна в земеползването

През последните 10 години, в резултат на засиления инвеститорски интерес, в община Елена са проведени 249 процедури за промяна на предназначението на земеделски имоти в урбанизирани, с цел застрояване (табл.2).

Поради липса на Общ устройствен план или други регулиращи фактори, променените имоти са дисперсно разпръснати върху територията на общината. Това ще създаде за в бъдеще много сериозни устройствени, екологични и комуникационно-транспортни проблеми.

Най-много са тези имоти в землището на гр.Елена (41), следвано от селата Шилковци (28), Мийковци (22), Блъсковци (22), Марян (22), Яковци (20), Буйновци (16), Средни колиби (15). Няма земеделски имоти с променено предназначение в землищата на селата Бойковци, Дебели рът и Дрента.

Логично по-големият брой земеделски имоти с променено предназначение е в землищата на населените места около язовир „Йовковци” и в среда, подходяща за изграждане на обекти за различни форми на отдих.

От всички 249 земеделски имота с променено предназначение:

- 176 са за жилищно застрояване;
- 41 са за вилно строителство;
- 13 са за изграждане на туристически обекти;
- 17 са за реализация на производствени дейности и фотоволтаици;
- 2 са за земеделски дейности.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.". Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Таблица №2

Брой земеделски имоти с променено предназначение на територията на община Елена (по населени места)

№	Населено място	Брой имоти с променено предназначение за:					Общ брой
		Земеделски дейности	Жилищно строителство	Вилно строителство	Туристически обекти	Производствени дейности и фотоволтажи	
1.	гр.Елена	2	26	6	2	5	41
2.	с.Мийковци	-	15	6	1	-	22
3.	с.Блъсковци	-	13	5	-	4	22
4.	с.Чакали	-	1	4	-	-	5
5.	с.Яковци	-	17	2	1	-	20
6.	с.Илаков рът	-	8	2	-	-	10
7.	с.Константин	-	-	-	-	3	3
8.	с.Беброво	-	8	2	-	1	11
9.	с.Шилковци	-	22	4	2	-	28
10.	с.Руховци	-	6	3	-	-	9
11.	с.Буйновци	-	11	2	2	1	16
12.	с.Средни колиби	-	12	-	1	2	15
13.	с.Марян	-	20	1	-	1	22
14.	с.Костел	-	9	2	2	-	13
15.	с.Палици	-	3	2	-	-	5
16.	с.Тодювци	-	3	-	-	-	3
17.	с.Майско	-	2	-	-	-	2
18.	с.Каменари	-	-	-	2	-	2
	ОБЩО	2	176	41	13	17	249

Източник: Общинска администрация – община Елена.

2.4. Пространствена и функционално-йерархична структура на мрежата от населени места в община Елена

2.4.1. Историческо развитие

Има сведения (каменни брадви, чукове и кремъчни върхове за стрели), че Еленската котловина е била обитавана още през новокаменната епоха – 6000 г.пр.Хр.

По време на римското владичество през Еленската котловина е минавал важен път от Никополис ад Иструм към Константинопол, чиито останки съществуват и до днес.

Археологически останки от това време са намерени при строителството на църквата в с.Марян – основи на стар храм, украсен с мозайки и мраморни колони, капители от V-VI век и др. На стратегически места по границата на Еленската котловина се намират останки от антични крепости, което показва, че тя е била добре охранявана територия.

Сведенията за развитието на разглежданата територия през следващите няколко исторически епохи са относително оскъдни.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Първите писмени сведения за съществуването на Елена са от средата на XV век (вероятно около 1430г.) в турски документ – опис на тимарите в Никопол, където селището е регистрирано като Мезра Истръмена Илияна (опустяло, безлюдно, полуразрушено село с неговото землище).

Според известие от края на XV век, село Елена е записано в тимара на Исмаил, гулам-имир (дворцов паж) с 61 семейства. Населението му охранява прохода и е освободено от всички извънредни данъци. Както всички дервентджийски селища, така и жителите на Елена е трябвало да охраняват с оръжие преминаващите през проходите търговски пътници и кервани.

Към средата на XVIII век били отворени първите дюкяни в Елена. Бързо набира скорост прекупуването на данъци и свързаното с това лихварство, което е първата икономическа основа за появата на чорбаджийските фамилии. По това време започва развитието на занаятчийското производство. Силен тласък в това отношение дават проведените в Турската империя реформи (през 1826г., 1834г. и 1839г.), както и спирането на кърджалийските нашествия. В град Елена бързо развитие получават: терзийството, грънчарството, коларо-железарските дейности, куюнджийството, тъкачеството, абаджийството, бояджийството, кюркчийството, кундурджийството, ножарството, дърводелството, дюлгерството и др. При настъпилата относителна стабилност в империята широко се развива и гурбетчийството, с цел търсене на възможности за работа в по-отдалечените краища на империята. Показател за подобреното икономическо състояние на населението са построените в този период (1830-1860г.) възрожденски къщи в гр.Елена и по-малките населени места от общината, които и до сега си остават най-добрите примери за предосвободенска архитектура в този край.

По време на сраженията през Освободителната война някои от селищата в общината са били засегнати. Най-потърпевши са село Беброво, което е изцяло опожарено и село Марян, което е частично изгорено. В гр.Елена са опожарени около 40 къщи.

След Освобождението Елена започва постепенно да деградира. Тя остава встрани от новоформираните комуникационни коридори в новата Българска държава и нейните икономически функции постепенно започват да западат.

През социалистическия период град Елена бележи развитие за сметка на миграцията от по-малките селища в общината, които започват постепенно да се обезлюдяват. Този процес започва още в края на 50-те години на XX век и с различни темпове продължава и до днес.

След промените от 1989г. община Елена отново изпада в трудна социална и икономическа ситуация. Почти всички промишлени предприятия преустановяват дейността си или работят с частичен капацитет. Това довежда до нова вълна от миграционни процеси - този път от гр.Елена към по-големите градове в България. Икономическите и инвестиционни активности в града и общината са значително ограничени.

2.4.2. Пространствено-йерархична структура на селищната мрежа

Съвременната пространствена структура на селищната мрежа на община Елена е резултат от комплексното действие на няколко фактора:

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

- специфичния релеф на общинската територия, който се характеризира със силно пресечен релеф в западната и южната част на територията и относително по-равна източна част;
- особеностите на пътната мрежа, която се е развила по надлъжната ос на Еленската котловина (посока изток – запад) и тупиковите пътни връзки в напречно направление (посока север – юг);
- историческите условия, при които се е формирала селищната мрежа (периода след падането на Търновското царство), които са предпоставка за формирането на разсредоточено дисперсно заселване и създаването на удребнена пространствена структура на селищната мрежа;
- ограничен като количество и качество земеделски фонд, разположен в сложни релефни условия, който не създава база за формиране на по-големи населени места със земеделска икономическа насоченост.

Селищната мрежа в община Елена е с характерна йерархична структура. Тя включва 124 населени места, разпределени в три йерархични нива:

- 1 централно разположен град - общинският център гр.Елена;
- 22 „опорни селища“, които изпълняват средищни функции;
- 101 малки населени места, гравитиращи около опорните селища.

Град Елена е ситуиран относително централно в територията на общината. Той е разположен на мястото, където се пресичат двете главни комуникационни оси - запад-изток (Велико Търново – Сливен) и север–юг (Елена – Твърдица).

По-голямата част от опорните селища са разположени по транспортната комуникация запад-изток. Това са селата: Средни колиби, Шилковци, Яковци, Марян, Беброво, Константин, Майско.

Посочените населени места формират главната урбанизационна ос на община Елена с направление изток-запад. Перпендикулярно на нея в посока север-юг са се развили няколко второстепенни оси.

Второстепенните урбанизационни оси са образувани от по няколко опорни селища и множество на брой малки махали, които гравитират около тях.

На юг от главната урбанизационна ос са се формирали следните вторични напречни урбанизационни оси:

- Средни колиби – Илиювци – Бадевци;
- Елена – Тодювци – Добревци – Дрента;
- Елена – Буйновци – Предела;
- Елена – Лазарци – Мийковци;
- Руховци – Илаков рът;
- Марян – Чакали – Граматици – Костел – Зеленик;
- Марян – Чакали – Палици – Каменари – Бойковци.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

На север от главната урбанизационна ос са се създали само две напречни вторични урбанизационни оси:

- Елена – Блъсковци – Търкашени;
- Беброво – Ганев дол – Босевци.

Много характерни за пространствената структура на селищната мрежа на община Елена са дисперсните струпвания на по-малки селища (махали) около едно по-голямо опорно селище. Такива групирания се наблюдават около почти всички по-големи селища в общината. Единствено около селата Каменари и Чакали липсват гравитиращи населени места.

С най-значителен брой гравитиращи около него махали е с.Тодювци (19), следвано от с.Буйновци (14), с.Яковци (12), с.Беброво (11), с.Блъсковци (10), с.Дрента (7), с.Костел (6), с.Мийковци (6), с.Палици (6), с.Средни колиби (6).

Особено характерен е примерът със самия общински център – гр.Елена, около който гравитират 17 по-малки населени места. С Указ №757 от 08.05.1971г. на Държавния съвет тези населени места са заличени като самостоятелни селища и административно са трансформирани в улици на града, запазвайки името на населеното място. Въпреки тази административна трансформация тези селища и до днес са запазили до голяма степен старата си териториална и функционална самостоятелност.

2.4.3. Функционално-йерархична характеристика на населените места

От 124 населени места в общината само 23 селища имат административни функции:

- 1 общински център – гр.Елена;
- 3 кметства – селата Константин, Майско и Беброво;
- 19 кметски наместничества – селата Бадевци, Блъсковци, Бойковци, Буйновци, Гърдевци, Дебели рът, Дрента, Илаков рът, Каменари, Костел, Лазарци, Марян, Мийковци, Палици, Руховци, Средни колиби, Тодювци, Чакали и Яковци.

Град Елена е единственият град в общината. Той изпълнява ролята на главен административен и обслужващ център на общината. Всички останали населени места са с по-ниски демографски и икономически показатели от него.

Към настоящия момент в гр.Елена е концентриран основният демографски и икономически потенциал на общината. Тук са съсредоточени и повечето обекти за обществено обслужване на населението. Тук се намират обектите, обезпечавщи периодичното обслужване на населението на общината като: средното общообразователно училище, първичната и специализирана лечебна помощ, структурите на местната власт и на правоохранителната система.

След него в йерархията на селищната мрежа се нареждат трите кметства: Константин, Майско и Беброво. Те притежават относително съхранена демографска жизненост и изпълняват ролята на опорни селища в общината. Поради тази причина в тях са локализиран детските заведения и училищата, които към този момент функционират на територията на общината (става въпрос само за обектите на образованието, които са

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

разположени извън общинския център). И в трите села има по една детска градина и по едно основно училище.

В останалите населени места в община Елена развитието на обектите на социалната инфраструктура е на значително по-ниско ниво. Те са представени предимно от магазини за хранителни стоки и заведения за хранене (кръчми). Те задоволяват единствено потребностите на населението от базово ежедневно обслужване. През последните години, във връзка с развитието на туристическата дейност, в някои от населените места в общината се появиха нови хотелски и туристически комплекси със съответните обслужващи обекти към тях (кафета, барове, механи, ресторанти).

Общата тенденция в развитието на селищната мрежа на община Елена е към редуциране на броя на населението и функциите на по-малките населени места. При последното преброяване на населението от 2011г. е установено, че в 28 от общо 124 населени места в общината няма регистрирани жители, а в 40 селища населението е от 1 до 5 души. Това означава, че 55% от селищата в община Елена са с напълно изчерпан демографски потенциал. Това повдига въпроса с бъдещето на тези населени места. Значителна част от тези селища се намира в подходяща среда за развитие на отдых, туризъм и обитаване (в т.ч. висококатегорийно обитаване). В някои от тях (например с.Валето) вече има изградени нови вилни сгради и къщи за гости, като по всичко изглежда, че тази тенденция ще продължи да се развива.

2.4.4. Селищни образувания и земи по §4 от ПЗР на ЗСПЗЗ

Около град Елена и другите селища в общината няма големи територии по §4 от ПЗР на ЗСПЗЗ. Причината за това се корени във факта, че повечето жители на града притежават родови къщи в селата от общината, които се използват като вили или т.нар. „втори жилища”.

Общата площ на земите по §4 е 50,8 ха. По-крупни масиви от земи по §4 се намират в местностите:

- „Стаева страна” – 248,57 дка;
- „Опитното поле“ – 4,29 дка;
- „Черешките” – 107,43 дка;
- „Балева река” – 35,10 дка;
- „Чуката” – 56,53 дка.

Има и няколко единични имота по §4 в местностите: „Самуилец”, „Русинка”, „Лапавишковци” и „Паметника” северно от гр.Елена. Подобни отделни имоти има и около селата Костел, Валето, Долни Марян, Христовци и Илаков рът.

Изработени са планове на новообразуваните имоти на земеделските земи, предоставени за ползване, въз основа на актовете по §4 от ПЗР на ЗСПЗЗ в землищата на град Елена и селата Руховци, Марян, Костел и Илаков рът. Те са одобрени със Заповед №СА-02-11-11 от 21.12.2009г. на Областния управител на област Велико Търново, публикувана в ДВ, бр.3, 12.01.2010г., стр.144.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

2.4.5. Изводи

От направения дотук анализ могат да бъдат изведени следните изводи:

- Селищната мрежа на община Елена е формирана основно в периода XV-XIX век. Пространствената структура на селищната мрежа е повлияна от комплекс от фактори: сложния релеф на територията, местоположението на водните течения, направленията на основните комуникационни трасета, историческите и политическите условия, при които е възникнала.

- В следствие на това се е формирала характерна дисперсна структура с тристепенна йерархия - един централен град, няколко опорни селища и множество малки населени места, гравитиращи около опорните селища.

- Опорните селища формират ясно изразена основна урбанизационна ос с направление изток – запад, която се явява гръбнак на селищната мрежа.

- В напречна посока с направление север – юг са формирани няколко вторични урбанизационни оси, които допълват пространствената организация на селищната мрежа в общината.

- Град Елена е безспорният център в структурата на селищната мрежа. Той е разположен в пресечната точка на двете главни комуникационни трасета (изток–запад и север–юг). През различните исторически епохи е съществувала известна конкуренция между гр.Елена и с.Беброво (в края на XVIIIв. и първата половина на XIX в.) и между гр.Елена и с.Константин (от 20-те години на XXв. до Втората световна война). Към настоящия момент обаче, град Елена изпълнява водещи функции в социално-икономическото развитие на общината.

- Най-активните периоди в развитието на селищната структура на град Елена съвпадат с епохата на Възраждането и социалистическия период. Докато за по-малките населени места в общината основен тласък за развитие дават годините след Освобождението.

- През всичките периоди от развитието си селищата в община Елена са подложени на силни демографски промени. Най-интензивни са миграционните процеси след Освобождението (когато голяма част от жителите на малките населени места в по-високите планински части на територията се изселват в равнинната част на общината) и в края на 50-те години на XXв. (след масовото коопериране на земеделските земи).

- Най-чувствителни към демографските процеси се оказват най-малките населени места. Те започват постепенно да се обезлюдяват и да деградират. Показателно в това отношение е намаляването на техния брой. Ако по време на Освободителната война те са били повече от 200, в момента те са едва 124, като при последното преброяване от 2011г. в 28 от тях не са регистрирани постоянни обитатели.

- През последните 20 години в някои от селата в общината се наблюдава известно оживление. То се свързва с появата на засилен инвестиционен интерес към изграждане на различни обекти за отдых – вилни сгради, къщи за гости и туристически комплекси. В някои от селата в общината новото строителство поражда и конфликти. Това се отнася най-вече до селищата в близост до язовир „Йовковци“, които попадат в неговата вододайна зона.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

- Градоустройствената структура на селищата в община Елена е силно повлияна от сложния релеф, хидроложките и комуникационните условия, в които са се развили населените места. Поради тази причина те са придобили неправилна издължена и разчленена форма. Изключение правят само няколко села с по-компактна и правилна форма. Това се отнася най-вече за с.Майско и с.Константин, които са изцяло наново изградени, съобразно действащите регулационни планове.

2.5. Демографско състояние и перспективи

Демографската характеристика на община Елена е определящ фактор не само за социално-икономическото развитие на територията, но и за нейното устройствено планиране. Пространственото развитие на различните функционални системи в дадената територия се определя на базата на броя и териториалното разпределение на населението.

Аналитичните проучвания за състоянието на населението в община Елена обхващат както неговите количествени параметри (брой, динамика), така и качествените му характеристики (възрастова структура, образователен ценз, икономическа активност и др.).

2.5.1. Численост и динамика на населението

По данни от последното преброяване на населението и на жилищния фонд в Република България, извършено през 2011г., в община Елена живеят 9434д. Броят на населението в общината съставлява само 3,6% от това на област Велико Търново. По показателя „брой на населението“ община Елена попада в категорията на много малките общини в България (с население до 10 хил. д.).

Динамиката в броя на населението за изминалия десетгодишен период (между двете преброявания - 2001 и 2011г.) показва, че населението на община Елена е намаляло от 11342 души на 9434 души, т.е. с 1908д. (16,8%). Този темп на обезлюдяване на общината е два пъти по-висок от средния за страната (7,1%) за същия период.

Всички населени места в община Елена се обезлюдяват. В 28 от общо 124 населени места в общината през 2011г. не са регистрирани жители. В 40 от останалите 96 селища са регистрирани едва от 1 до 5 жители. Това показва, че демографският потенциал на по-голямата част от населените места в община Елена е напълно изчерпан.

Населението на общинския център - гр.Елена също намалява, макар и с по-бавни темпове от това в селата. За периода 2007-2011г. населението в гр.Елена е намаляло с 210д., или около 3,6%.

Териториалното разпределение на броя на населението по населени места в община Елена е от съществено значение за изготвянето на различните планови и стратегически документи за развитие на територията. То е един от индикаторите за наличие или липса на демографска жизненост.

Структурата в броя на населението по местоживееене (град-село) показва, че към 2011г. градското население е 59,4% от цялото население на общината, а населението, живеещо в селата – 40,6%. Това на практика означава, че почти 60% от населението на общината е концентрирано в общинския център – гр.Елена.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Териториалното разпределение на населението по населени места към 2011 г., показва че преобладаващата част от населените места в община Елена са с малък брой регистрирани жители (табл.3).

Таблица №3

Групиране на населените места в община Елена по броя на постоянните им обитатели.

№	Брой постоянни обитатели	Към 2013г.		Към 2020г.	
		бр.	%	бр.	%
1.	от 0 до 5 д.	67	54,0	79	63,8
2.	от 6 до 10 д.	18	14,5	15	12,1
3.	от 11 до 20 д.	18	14,5	10	8,1
4.	от 21 до 50 д.	7	5,7	7	5,6
5.	от 51 до 100 д.	6	4,8	5	4,0
6.	от 101 до 200 д.	3	2,4	3	2,4
7.	от 201 до 1000 д.	3	2,4	4	3,2
8.	над 100 д.	2	1,6	1	0,8
	Общо	124	100,0	124	100,0

Източник: НСИ.

Анализът на данните показва, че към 2020г. се очаква 79 от общо 124 населени места в община Елена да останат с население от 0 до 5 души. Това са около 64% от общия брой селища в общината. В други 25 селища (около 20%) броят на населението ще се движи в границите между 6 до 20 души. Това на практика означава, че 84% от населените места в територията ще останат без демографски ресурс. Демографската прогноза на НСИ за 2020г. показва, че едва 20 населени места в общината ще останат с население над 20д. Ето защо може да се очаква в перспектива да се засили ролята на „опорните селища” в общинската територия, около които ще гравитират по-малките населени места (с население до 20 души). Селищата без регистрирани жители няма да изчезнат. Те по-скоро ще функционират като вилни или ваканционни комплекси, с повече или по-малко посетители през различните сезони, но най-вече през почивните и празничните дни. Сателитния характер на селищата без постоянно население ще увеличи ролята на централните „опорни селища”, тъй като в тях ще се концентрират обслужващите обекти, необходими за нормалното функциониране на отделните сателитни структури.

2.5.2. Прогноза за демографското развитие

При разработването на демографската прогноза за община Елена до 2020г. се отчитат както досегашните тенденции в демографското ретроспективно развитие, така и очакваното въздействие на различни по своя характер фактори.

При прогнозата за демографското развитие на община Елена се използват класическите демографски методи за прогнозиране. В основата им се залагат повъзрастовите вероятности за доживяване, очакваните коефициенти на раждаемост, смъртност, плодовитост, емиграция и имиграция и пр. Тези чисто демографски методи на прогнозиране се съпоставят с очакваните въздействия и на фактори с подчертан социално-икономически характер.

Друга важна особеност на демографската прогноза за община Елена до 2020г. е, че тя отчита тенденциите, заложи в демографската прогноза на страната и на област Велико

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Търново, разработена от НСИ. Тези тенденции са негативни и показват, че броят на населението дори и при по-благоприятни фактори ще намалява.

Прилаганият метод за разработване на демографската прогноза на община Елена, се базира на предвижданията за очакваното бъдещо развитие на естествения и на механичния прираст на населението. Те са с хипотезен характер и отчитат сегашната динамика на отрицателен, макар и не така значим естествен и механичен прираст и очакваните тенденции в раждаемостта, смъртността, а така също и предвижданията за фертилността на жените, заселванията и изселванията.

При обосноваване числовите стойности на демографската прогнозата, като основни изходни параметри на хипотезата за демографското развитие средно за общината се възприемат следните стойности на:

- репродуктивни очаквания за среден брой деца в семейството - 1,6-1,7;
- обща раждаемост – 7,0-7,1;
- фертилност - 34-35%;
- задържане на общата смъртност на населението – 13,2 – 13,3‰;
- запазване на средната продължителност на живота - около 72 -73 години.

По отношение на механичния прираст се приема хипотезата, че общината ще бъде с балансирано механично движение. В този смисъл в демографската прогноза не се отдава голямо значение на влиянието на механичния прираст.

Демографската прогноза за броя на населението по населени места в община Елена към 2020г. е дадена в *таблица 4*.

Таблица №4

Демографско състояние и прогноза за броя на населението по населени места в община Елена (включени са само населените места с население към 2020г.)

<i>Населени места</i>	<i>Брой население</i>		
	<i>Състояние към:</i>		<i>Прогноза към:</i>
	<i>2010</i>	<i>2013</i>	<i>2020</i>
Община Елена	10245	9116	8363
гр.Елена	5623	5304	4882
с.Багалевци	3	4	2
с.Бадевци	17	23	18
с.Баевци	16	17	15
с.Балуци	5	3	2
с.Беброво	279	229	215
с.Бейковци	3	1	0

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

<i>Населени места</i>	<i>Брой население</i>		
	<i>Състояние към:</i>		<i>Прогноза към:</i>
	<i>2010</i>	<i>2013</i>	<i>2020</i>
с.Берковци	4	5	4
с.Блъсковци	32	14	10
с.Бойковци	51	47	42
с.Босевци	5	1	0
с.Брезово	5	0	0
с.Бръчковци	7	3	0
с.Буйновци	86	65	61
с.Бялковци	5	6	5
с.Велковци	10	8	7
с.Веселина	16	14	12
с.Вълчовци	13	12	10
с.Вълчовци	17	14	10
с.Вързилковци	20	9	5
с.Глоговец	23	19	16
с.Големани	7	12	8
с.Горни Танчевци	6	18	14
с.Горни край	26	6	5
с.Горска	0	1	0
с.Граматици	13	10	9
с.Гърдевци	25	16	14
с.Давери	6	6	6
с.Дайновци	1	2	0
с.Добревци	9	3	1

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

<i>Населени места</i>	<i>Брой население</i>		
	<i>Състояние към:</i>		<i>Прогноза към:</i>
	<i>2010</i>	<i>2013</i>	<i>2020</i>
с.Долни Марян	5	6	3
с.Донковци	16	11	8
с.Драганосковци	9	1	0
с.Драгийци	2	2	0
с.Драгневци	0	1	0
с.Дрента	82	59	56
с.Дуковци	2	1	0
с.Дърлевци	0	2	0
с.Зеленик	4	2	1
с.Игнатовци	8	8	6
с.Илаков рът	126	128	120
с.Илиювци	2	3	0
с.Каменари	226	221	215
с.Кантари	4	1	0
с.Кожлювци	2	9	6
с.Козя река	24	20	19
с.Колари	11	4	2
с.Константин	1111	1014	992
с.Костел	79	65	60
с.Котуци	1	4	2
с.Крилювци	6	5	1
с.Крумчевци	6	6	4
с.Лазарци	18	16	12

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

<i>Населени места</i>	<i>Брой население</i>		
	<i>Състояние към:</i>		<i>Прогноза към:</i>
	<i>2010</i>	<i>2013</i>	<i>2020</i>
с.Майско	1119	836	805
с.Марафелци	10	5	2
с.Марян	107	93	85
с.Мийковци	46	24	22
с.Миневци	2	2	0
с.Мирчовци	8	1	0
с.Недялковци	0	2	0
с.Нешевци	19	10	7
с.Николовци	7	7	4
с.Николчовци	4	3	0
с.Ничовци	6	3	0
с.Палици	167	154	150
с.Папратлива	1	1	0
с.Пейковци	1	1	0
с.Петковци	6	6	4
с.Попрусевци	9	8	4
с.Попска	19	17	15
с.Радовци	5	3	0
с.Рапиновци	5	2	0
с.Раювци	32	15	8
с.Ребревци	10	9	6
с.Руховци	138	109	100
с.Светославци	30	26	22

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Населени места	Брой население		
	Състояние към:		Прогноза към:
	2010	2013	2020
с.Средни колиби	47	31	26
с.Стойчевци	5	7	4
с.Стойановци	13	13	9
с.Султани	4	1	0
с.Титевци	5	4	3
с.Тодювци	74	53	45
с.Топузи	4	1	0
с.Тумбевци	15	14	12
с.Тънки рът	1	2	0
с.Угорялковци	30	30	27
с.Харваловци	7	10	4
с.Христовци	2	9	4
с.Хъневци	2	3	2
с.Чакали	93	80	72
с.Червенковци	7	6	3
с.Черни дял	17	11	8
с.Шилковци	9	4	2
с.Шубеци	1	1	0
с.Яковци	48	34	28

2.5.3. Възрастова структура

Възрастовата структура на населението е от особено значение за вземането на устройствени решения, касаещи развитието на някои базови функционални системи като „труд“ и „социална инфраструктура“. С оглед адекватното прогнозиране и планиране на

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

развитието на посочените системи е необходимо да се анализират стандартните и специфичните възрастови групи.

Стандартните възрастови групи от населението са контингентите „в под трудоспособна“, „в трудоспособна“ и „в над трудоспособна възраст“.

Специфичните възрастови групи от населението са контингентите от лица, които са обхванати от образователната система - 0-2 години, 3-6 години, 7-14 години и 15-18 години. Тези възрастови групи са демографски фактор, който се отчита основно при параметрирането на потребностите от инфраструктура на образованието (като елемент на системата на „социалната инфраструктура“).

Анализът на стандартните възрастови групи в община Елена показва, че населението е с влошена възрастова структура (табл.5).

Таблица №5

Възrastова структура на населението в община Елена (в по-големите населени места) към 2011г.

Населени места	Общ брой	в под трудоспособна възраст		в трудоспособна възраст		в над трудоспособна възраст	
		брой	%	брой	%	брой	%
Община Елена	9434	1270	13,4	6073	64,4	2091	22,2
гр.Елена	5604	711	12,7	3471	61,9	1422	25,4
с.Константин	1022	157	15,3	664	65,0	201	19,7
с.Майско	783	170	21,7	529	67,6	84	10,7
с.Беброво	234	36	15,4	139	59,4	59	25,2
с.Каменари	231	41	17,7	142	61,5	48	20,8

Източник: НСИ. Текуща демографска статистика.

Въпреки наличието на териториални различия, като цяло населените места в община Елена се характеризират със застаряващо население.

Намаляването на населението в под трудоспособна възраст в общината води и до редуциране на контингентите от лица от специфичните възрастови групи (табл.6).

Таблица №6

Специфични възрастови групи от населението на община Елена (в по-големите населени места) към 2011г.

Населено място	Специфични възрастови групи			
	0-2 години	3-6 години	7-14 години	15-18 години
Община Елена	152	321	612	424
гр.Елена	77	161	323	228
с.Константин	17	40	99	78
с.Майско	32	65	103	55

Източник: НСИ. Текуща демографска статистика.

В сравнение с 2007г. е налице „свиване“ на броя на лицата в специфичните възрастови контингенти, особено във възрастовите групи: 0-2, 3-6 и 7-14 годишна възраст.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Редуцирането на броя на лицата в предучилищна и училищна възраст в община Елена е наложило частично преструктуриране на мрежата от обекти на образователната инфраструктура в някои от населените места.

2.5.4. Образователна структура

Анализът на данните за образователната структура на населението показва, че в общината преобладава високообразованото население (със завършено средно и висше образование), като то представлява 52,3% от общия брой лица на 7 и повече навършени години (табл.7). Броят на лицата с висше образование е 963 (10,9%), а този на лицата, завършили средно образование е 3669 (41,4%). Останалите 47,7% са с основно и по-ниско образование. Около една трета от населението на община Елена е с основно образование, а броят на лицата, които никога не са посещавали училище е 148.

Таблица №7

Население на 7 и повече навършени години по степен на завършено образование в община Елена към 2011г.

Степен на образование	Лица	
	брой	%
Висше образование	963	10,9
Средно образование	3669	41,4
Основно образование	2660	30,0
Начално образование	940	10,6
Незавършено начално образование	468	5,3
Никога не посещавали училище	148	1,6
Деца	16	0,2
Общо	8864	100

Източник: НСИ. Резултати от преброяването на населението и жилищния фонд – 2011г.

В териториален аспект се наблюдава концентрация на високообразованото население в общинския център – гр.Елена. В него е съсредоточено 82,9% от населението със завършено висше образование (798 от общо 963 лица) и 74,3% от населението със завършено средно образование (2727 от общо 3669 лица). За сметка на това в гр.Елена са регистрирани само 1/3 от общия брой лица с начално и по-ниско образование.

2.5.5. Икономическа характеристика на населението

Икономическата характеристика на населението в общината се определя от три основни параметъра: икономически активно население, заети/наети лица и безработица.

2.5.5.1. Икономически активно население

Икономически активното население по същество определя параметрите на работната сила. В тази категория попадат лицата във възрастовата група от 15 до 64 годишна възраст.

Анализът на данните за община Елена показва, че към 2011г. общият брой на населението над 15 години в общината е 8164д. От тях 3615д. са икономически активно, а 4549д. са икономически неактивно население (табл.8).

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Икономически активно и икономически неактивно население в община Елена (в по-големите населени места) към 2011г.

Населено място	Брой икономически активно население	Относителен дял (%)	Брой икономически неактивно население	Относителен дял (%)
Община Елена	3615	44,3	4549	55,7
гр.Елена	2676	54,0	2277	46,0
с.Константин	328	39,2	509	60,8
с.Майско	151	27,6	397	72,4
с.Беброво	42	20,9	159	79,1
с.Каменари	32	16,5	162	83,5

Източник: НСИ. Резултати от преброяването на населението и жилищния фонд – 2011г.

Анализът на данните показва, че в община Елена икономически активното население съставлява по-малко от половината от общия брой на населението над 15 годишна възраст. Това е индикатор за непълноценното оползотворяване на трудовия потенциал на населението и се явява значим проблем за социално-икономическото развитие на общината. Тази негативна тенденция е свързана и с последиците от икономическата криза в страната, която рефлектира пряко върху заетостта на населението.

Териториалното разпределение на икономически активното население в общината показва известни различия по населени места. С относително по-нисък дял на икономически активното население са по-малките селища на общината, което се дължи на относително по-високия дял на населението в над трудоспособна възраст в тези населени места. С по-благоприятни показатели се отличава само общинският център - гр.Елена, в който делът на икономически активното население (54,0%) надвишава делът на икономически неактивното население (46,0%).

Структурата на икономически активното население в общината се определя от броя (съответно относителния дял) на заетите и безработните лица.

2.5.5.2. Заети/наети лица

Към 2011г. общият брой на заетите лица в община Елена е 1152 души, което е около 31,9% от общия брой на икономически активното население в общината. Относителният дял на заетите/наетите лица в общината е значително по-нисък от този за област Велико Търново (53,2%) и много под средния за страната (85,1%).

За периода 2007-2011г. се наблюдават определени промени в секторната структура на наетите лица (табл.9).

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Таблица №9

Динамика в броя и относителния дял на наетите лица в отделните сектори на икономиката на община Елена за периода – 2007 - 2011г.

Икономически сектори	Брой наети лица – състояние към:			
	2007г.		2011г.	
	Брой	%	Брой	%
Първичен (селско и горско стопанство)	128	8,5	165	14,3
Вторичен (индустрия и строителство)	681	45,4	565	49,0
Третичен (услуги)	690	46,1	422	36,7
Общо	1499	100,0	1152	100,0

Източник: НСИ.

Анализът на данните показва, че за периода 2007-2011г. е налице спад в броя на заетите лица. Това до голяма степен се дължи и на факта, че разглежданият период съвпада в по-голямата си част с настъпилата икономическата криза в страната.

Освен редуциране на абсолютния брой на заетите лица се наблюдават и определени изменения в отрасловата структура на заетите лица. За периода 2007-2011г. се наблюдава увеличаване на броя на заетите лица единствено в първичния сектор на икономиката на общината. Техният брой се е увеличил от 128 на 165д., а относителният им дял е нараснал от 8,5% на 14,3%. В останалите два сектора броят на заетите лица за посочения период намалява. Най-значимо намалява броят на заетите в третичния сектор - от 690 на 422д. Броят на заетите лица във вторичния сектор също намалява, но въпреки това към 2011г. в него са заети почти половината от общия брой заети лица в общината.

Налице е и тенденция на намаляване на броя на заетите в образованието и здравеопазването. Това се дължи на намаляването на населението в общината и редуцирането на контингентите от лица от специфичните възрастови групи. Поради тази причина броят на децата в детските заведения, броят на учениците в училищата и броя на пациентите в пациентските листи на общо практикуващите лекари за посочения период са значително намалели.

2.5.5.3. Безработица

Като резултат от слабата динамика в броя на наетите лица и очерталата се тенденция на нарастване на дела на икономически неактивното население в общината, се увеличава и равнището на безработица (табл.10).

Таблица №10

Динамика в равнището на безработица в община Елена за периода – 2007 - 2012г.

Показатели	Състояние към:		
	2007г.	2009г.	2012г.
1. Икономически активни лица (бр.)	5193	5193	3568
2. Регистрирани безработни (бр.)	767	717	817
в т.ч. до 29 години вкл. (бр.)	132	89	125
с регистрация повече от 1 година (бр.)	528	256	282
3. Равнище на безработица (%)	14,77	13,81	22,90

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.". Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Анализът на данните показва, че през разглеждания шестгодишен период община Елена е с високо равнище на безработица. През 2009г. то бележи лек спад в сравнение с 2007г., но след това нараства почти двойно. Това до голяма степен е резултат от икономическата криза, характерна за цялата страна.

Към 2012г. равнището на безработицата в общината достига твърде високи стойности – 22,9%, при средно равнище за страната – 11,4% и за област Велико Търново – 11,5%.

Броят на безработните лица, съотнесен към броя на заетите/наетите лица, също индикира за проблеми в пазара на труда в община Елена.

2.5.6. Изводи

От направения дотук анализ могат да бъдат изведени следните изводи:

- Демографското развитие на община Елена през последните 10 години е неблагоприятно. Налице е трайна тенденция към намаляване на населението и обезлюдяване на всички населените места в общината.

- Естественят прираст на населението в община Елена е с твърде високи отрицателни стойности. Възможностите за възпроизводство на населението по естествен път са ограничени, като в някои от по-малките населени места такава възможност изцяло липсва.

- Механичният прираст на населението в община Елена е относително благоприятен. Това се дължи на високия брой заселени лица в общината през последните десет години. По-голямата част от тези хора са привлечени от благоприятните условия за обитаване, отдих и туризъм, които съществуват в разглежданата територия, като значителен дял от тях участват пряко в развитието на туристическата дейност в региона.

- Възрастовата структура на населението в общината е неблагоприятна. Тя отразява процеса на застаряване на населението. Намаляването на броя на лицата от специфичните възрастови контингенти възпрепятства нормалното функциониране на обектите на образованието – детски заведения и училища.

- В община Елена броят на високообразованите хора (със завършено средно или висше образование) представлява 52,3% (при 65,9% средно за областта), което нарежда общината на четвърто място в област Велико Търново.

- Като резултат от неблагоприятното демографско развитие намалява и броят на икономически активното население в общината. Налице е трайна негативна тенденция на нарастване на дела на икономически неактивното население, което към 2011г. преобладава над икономически активното.

- В структурата на наетите лица (без самонаетите и работодателите) в общинския социално-икономически комплекс водещи функции изпълняват отраслите от вторичния и третичния сектор. Въпреки, че първичният сектор е единственият, който регистрира увеличение на заетите в него лица, те все още съставляват много малка част от общия брой заети лица в общината.

- Неблагоприятната тенденция в развитието на заетостта е свързана и с негативното отражение на световната икономическа и финансова криза. Налице е съществен спад в трудовата заетост на населението и значително нарастване на равнището на безработица.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

2.6. Икономически активности

2.6.1. Обща характеристика и структура на общинската икономика

Община Елена се характеризира с невисоки икономически показатели. През 2011г. произведената продукция е в размер на 42152 хил. лв., а размерът на дълготрайните материални активи (ДМА) възлиза на 30460 хил. лв.

По характера и водещите си функции икономиката на община Елена е с промишлено-аграрна структура, която се характеризира с превес на вторичния сектор на икономиката (промишленост и строителство) над първичния сектор (селско и горско стопанство). През последните години се наблюдава стабилно развитие и на третичния сектор (сферата на обслужването). Водещи отрасли в него са: „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети” и „Хотелиерство и ресторантьорство“. Стабилни позиции запазват и чисто социалните отрасли, като: „Държавно управление“, „Образование“, „Здравеопазване и социални дейности“ и др.

Въпреки икономическата криза в страната, вторичният сектор заема челни позиции в общинската икономика (табл.11). Той заема водещо място по редица икономически показатели като: размер на произведената продукция, размер на дълготрайните материални активи, брой заети лица. Изключение прави само показателят „брой предприятия“, по който вторичният сектор се нарежда на последното трето място в икономиката на общината.

Таблица №11

Секторна структура на социално-икономическия комплекс на община Елена - 2011г.

Показатели	Общо	в т.ч. по икономически сектори		
		Първичен сектор	Вторичен сектор	Третичен сектор
Предприятия (брой)	342	57	39	246
Заети лица (брой)	1404	165	622	617
Произведена продукция (хил.лв.)	42152	4847	29955	7350
ДМА (хил.лв.)	30460	3555	17691	9214

Източник: НСИ.

Броят на предприятията, в които се реализират икономическите дейности на територията на община Елена, към 2011г. е 342, като за периода 2008-2011г. се наблюдава тенденция на увеличаване на броя на тези предприятия с общо 41 бр., или с около 14% (табл. 12).

Таблица №12

Структура на предприятията по брой на зетите лица в община Елена за периода – 2008 - 2011г.

Категория на предприятията	Брой предприятия към:			
	2008г.	2009г.	2010г.	2011г.
Микро (до 9 заети лица)	265	289	306	313
Малки (от 10 до 49 заети лица)	29	29	25	...
Средни (от 50 до 249 заети лица)	7	6	4	...
Големи (над 250 заети лица)	-	-	-	-
Общо за община Елена	301	324	335	342

Източник: НСИ.

Забележка: „...“ – конфиденциални данни.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.". Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Анализът на данните показва, че в социално-икономическия комплекс на общината преобладават предприятията от типа „микро“ (с брой на заетите до 9 души). През 2008г. те са представлявали около 88% от общия брой предприятия в нефинансовия сектор, а през 2011г. – 91,5%. Тази тенденция на нарастване на броя и относителния дял на микро предприятията в общината показва, че те са по-адаптивни към бързо променящата се икономическа бизнес среда. Броят на предприятията от типа на „малките“ и „средните“ е много малък. В община Елена липсват предприятия от категорията на „големите“ (с брой на заетите в тях лица над 250 души). Основната част от микро и малките предприятия са в третичния сектор.

2.6.2. Първичен сектор

Първичният сектор (селско и горско стопанство) е с по-ниски количествени стойности на анализирания икономически показатели, в сравнение с другите два сектора на икономиката в общината (вторичен и третичен).

Към 2011г. секторът се характеризира с малък брой заети лица – 165 от общо 1404 души, или около 11,8% от общия брой заети лица в община Елена. В този сектор през 2011г. е произведена продукция в размер на 4847 хил.лв., което е едва 11,5% от общия размер произведена продукция от всички сектори на икономиката в общината. Аналогично е мястото на първичния сектор и по другия основен икономически показател – „дълготрайни материални активи“ (ДМА). За 2011г. относителният им дял за аграрния сектор (вкл. и за отрасъл „Горско стопанство“) е 11,7% от общия размер на ДМА. Подобна констатация се наблюдава и при броя на регистрираните предприятия, които през 2011г. са 57 на брой от общо 342, или 16,7% от общия брой предприятия в общината.

2.6.2.1. Селско стопанство

Почвените ресурси, климатичните особености, производствените традиции на населението и пазарните изисквания формират производствения профил на аграрния сектор в община Елена. Той е растениевъдно - животновъден.

➤ Растениевъдство

Почвените и климатични условия, както и характерът на релефа определят до голяма степен и вида на основните култури, които се отглеждат в община Елена. Тяхната номенклатура е твърде ограничена. Посевните площи се използват за отглеждането основно на зърнени култури (пшеница, ечемик, царевица) и картофи (табл. 13).

Таблица №13

Посевна площ и добиви от основните земеделски култури в община Елена към 2007г. и 2012г.

Основни култури	2007г.		2012г.	
	Площ (дка)	Добив (кг/дка)	Площ (дка)	Добив (кг/дка)
1.Пшеница	400	200	1940	285
2.Ечемик	100	150	1020	180
3.Царевица	200	67	440	300
4.Картофи	540	967	600	1050

Източник: Областна служба „Земеделие“ – Велико Търново.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Данните за посевните площи, както и тези за средните добиви от отделните земеделски култури в община Елена за разглеждания 6-годишен период, дават основание да се направят следните констатации:

- Като цяло размерът на използваемите (посевните) площи е твърде ограничен. През 2007г. тези площи представляват една незначителна част от общата площ на обработваемите земеделски земи в общината. Нарастването на тези площи през 2012г. се дължи основно на стимулите, които се осигуряват за зърнопроизводителите в страната.
- В община Елена преобладават частните земеделски стопанства с относително малки парцели земя.
- Релефните особености не позволяват обособяването на по-големи масиви от обработваеми земи, които да благоприятстват приложението на съвременна агротехника.
- Средните добиви от декар за зърнените култури в община Елена са значително по-ниски от тези в равнинните части на област Велико Търново. Причините за това са от комплексен характер – по-ниския почвен бонитет и по-слабото приложение на агротехнически мероприятия.

➤ Животновъдство

Животновъдството в община Елена е с дребностоков характер. Този отрасъл е ориентиран основно към самозадоволяване на населението. Малка част от продукцията има стоков характер и това е валидно основно за говедовъдството.

Говедовъдството и овцевъдството са основните перспективни отрасли на животновъдството в община Елена, които дори бележат определен ръст през последните пет години (*табл. 14*). В община Елена има частни животновъди, които отглеждат преди всичко едър рогат добитък и овце. Те са обезпечени с фуражи собствено производство, което намалява себестойността на животинската продукция и повишава качеството ѝ.

Таблица №14

Брой на основните видове селскостопански животни в община Елена за периода – 2007-2011г.

Видове животни	Брой към:		
	2007г.	2009г.	2011г.
1. Говеда	711	1265	1480
в т.ч. крави	655	796	910
2. Овце	6201	8708	8521
3. Кози	2244	1872	2126
4. Свине	722	275	32
5. Птици	4000	8000	4700
6. Пчелни семейства	2825	2974	3685

Източник: Областна служба „Земеделие“ – Велико Търново.

За сметка на това, анализът на данните показва, че свиневъдството в общината се намира в трайна криза. Броят на отглежданите птици и кози варира за посочения период, но като цяло се запазва относително постоянен. Като особено перспективно за община Елена се очертава пчеларството. През разглеждания период броят на пчелните семейства е нараснал от 2825 на 3685, или с около 30%.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

2.6.2.2. Горско стопанство

Значителният по размери горски фонд в община Елена се стопанисва от две Държавни горски стопанства – ДГС „Елена” и ДГС „Буйновци”.

Общата площ на горския фонд, стопанисван от ДГС „Елена” е 31 371ха. По формата на собственост той е разделен както следва:

- 75,4% от него е държавен горски фонд;
- 14,5% от него е частен горски фонд;
- 10% от него е общински горски фонд;
- 0,1% - друг горски фонд.

В структурата на горите (по видове) преобладават издънковите (30,0%), следвани от широколистните високоствъблени (22,0%) и иглолистните (15,0%).

Средногодишното ползване на дървесина по действащия Лесоустройствен план на ДГС „Елена” е 54 049м³.

Второто Държавно горско стопанство – ДГС „Буйновци” стопанисва горите в южната част на община Елена. Общата му площ е 15 044,1ха. По формата на собственост той е разделен както следва:

- 79,05% от него е държавен горски фонд;
- 10,60% от него е частен горски фонд;
- 10,35% от него е общински горски фонд.

В структурата на горите (по видове) преобладават широколистните високоствъблени (46,44%), следвани от иглолистните (24,69%) и издънковите и нискоствъблените (10,47%).

Средногодишното ползване на дървесина по действащия Лесоустройствен план на ДГС „Буйновци” е 25 680м³.

Дърводобивът на територията на община Елена е насочен основно към добиване на дърва за горене и в значително по-малка степен към добив на строителна дървесина и дървесина за нуждите на мебелостроенето.

Поради отсъствието на Общ устройствен план на община Елена, липсва съгласуваност между дърводобива, реализиран в разглежданата територия и другите отрасли на общинската икономика, и най-вече с туристическите дейности. Това създава определени проблеми за развитието на община Елена като проспериращ туристически район с национално значение, както е формулирано в Общинския план за развитие – 2014-2020г. (ОПР).

2.6.3. Вторичен сектор

Вторичният сектор на икономиката (промишленост и строителство), макар и силно засегнат от икономическата и финансова криза в страната, все още е с водещи позиции в икономиката на общината. Вторичният сектор на икономиката в община Елена е представен от 39 икономически субекта (фирми), като само в промишлените отрасли техният брой е 30.

По основните икономически показатели (произведена продукция, приходи от дейност, нетни приходи от продажби и др.) вторичният сектор е с по-високи стойности и относителни дялове в сравнение с останалите два сектора.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

2.6.3.1. Индустрия и логистика

Индустрията като цяло е най-капиталоемкият отрасъл. През 2011г. приходите от дейност на индустрията (и свързаната с нея логистика) възлизат на 31,8млн.лв., а размерът на нетните приходи от продажби – на 28,8 млн.лв.

Индустриалният профил на община Елена включва фирми, осъществяващи дейност в няколко промишлени отрасли:

- „Производство на метални изделия“;
- „Производство на храни, напитки и тютюневи изделия“;
- „Производство на текстил и изделия от текстил“;
- „Производство на облекла“;
- „Производство на дървен материал и изделия от дърво“;
- други промишлени отрасли.

В периода след 2005г. на мястото на по-големите промишлени предприятия, които трудно се адаптираха към новите икономически условия, се появили нови малки частни предприятия, които са по-адаптивни към динамично променящата се икономическа среда.

Голям брой малки и микро предприятия осъществяват дейност в отрасъл „Производство на храни, напитки и тютюневи изделия“. От тях най-големи са – „Би Си Си Хандел“ и „Консерва България“. Първото от тези две предприятия е за преработка на мляко. През последните години то се утвърди на регионалните пазари в страната.

В сферата на транспортното машиностроене с традиции в производството на различни видове ремаркета е фирма „Ремел“ АД . В тази област дейност развива и фирма „Ел Кар“ ЕООД.

На базата на местния дървен материал, в общината осъществяват дейност и няколко малки предприятия за производство на фасониран дървен материал и за производство на изделия от дърво (мебели).

Производството на традиционни текстилни изделия е организирано в малкото предприятие „Елена текстил“ ЕООД.

Производствените мощности на преработващата промишленост в община Елена са концентрирани предимно в общинския център. Възможностите на съществуващите стопански дворове на бившите ТКЗС и АПК в селата в общината не са напълно оползотворени за целите на производството.

2.6.3.2. Строителство

Строителният отрасъл е функция от инвестиционната политика, провеждана в общината и състоянието на общинската икономика. Поради тази причина като резултат от икономическата криза в страната, строителният отрасъл в община Елена към 2011г. се намира в кризисно състояние (табл. 15).

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Таблица №15

Основни икономически показатели на отрасъл „Строителство” в община Елена за периода – 2008-2011г.

Показатели	Състояние към:	
	2008г.	2011г.
Строителни фирми (брой)	18	12
Заети лица (брой)	192	57
Размер на произведената продукция (млн.лв.)	5,6	1,5
Размер на ДМА (млн.лв.)	2,6	3,0

Строителните фирми в общината осъществяват дейност най-вече в сферата на жилищното строителство и строително-ремонтните услуги, поддръжката на пътната и уличната мрежа и благоустрояването.

За дейността на строителството е създадена и съответната инфраструктура: бетонови възли, арматурни дворове, складове за строителни материали и др.

2.6.4. Третичен сектор

Третичният сектор на икономиката (сферата на услугите) в община Елена се развива с относително по-устойчиви темпове от останалите два икономически сектора. Това се дължи на няколко отрасли с обслужващ характер, които се развиват успешно през последните години. Това са отраслите: „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети”, „Хотелиерство и ресторантьорство” и „Транспорт, складиране и пощи”.

Стабилното развитие на третичния сектор на икономиката в община Елена се потвърждава от стойностите на основните икономически показатели – заети лица, произведена продукция, приходи от дейност, размер на дълготрайните материални активи (ДМА) и др.

В третичния сектор към 2011г. са регистрирани 246 фирми от общо 342, или 71,9% от общия брой регистрирани фирми в община Елена. Това са основно предприятия от типа „микро” и „малки”, които развиват дейност в сферата на търговията, туризма и транспорта. По този показател сферата на услугите заема челни позиции спрямо останалите два икономически сектора.

В третичния сектор са ангажирани общо 617д., което е 43,9% от общия брой на трудово заетите лица в общината. По този показател третичният сектор почти се изравнява с вторичния, в който към 2011г. са ангажирани 622 лица.

По другите два икономически показателя (размер на произведена продукция и дълготрайни материални активи), третичният сектор отстъпва на вторичния, но е в по-добри позиции от първичния.

Степента на развитие на обслужващите функции на общината (затворен цикъл на ежедневно и периодично обслужване на населението) се отразява върху развитието на отделните обслужващи отрасли – „Образование“, „Хуманно здравеопазване и социални дейности“, „Държавно управление“ и др. Тези т.нар. „бюджетни социални дейности“ ще бъдат по-подробно разгледани в т.2.8. „Социална инфраструктура“. Тук ще се спрем само на отраслите, които се развиват и регулират на чисто пазарен принцип.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

2.6.4.1. Търговия

Отрасъл „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети” е с водещо място в третичния сектор по отношение на нефинансовите предприятия. В него са регистрирани най-много фирми – 127 от общо 246, или 51,6% от общия брой регистрирани фирми в третичния сектор на общинската икономика. Броят на заетите в него лица е 306д. от общо 617д., или 49,6% от общия брой заето лица в сферата на услугите.

Всички регистрирани фирми в отрасъла са в частния сектор. Съпоставката между данните за броя на фирмите и броя на заетите в тях лица показва, че търговската мрежа в общината е съставена от малки обекти (с обслужващ персонал от 1 до 4 души).

Структуроопределящите търговски обекти (супермаркети и хипермаркети) не са представени в търговската мрежа на общината. С по-голяма търговска площ е Градският универсален магазин (ГУМ) в централната част на гр.Елена.

2.6.4.2. Туризъм

Туристическата дейност има двойствен характер. От една страна това е форма на реализация на отдиха на населението, а от друга страна се явява трудова дейност, която формира значима част от икономическите показатели на третичния сектор на икономиката. Туризмът (като икономическа дейност) създава определен брутен вътрешен продукт, осигурява трудова заетост на част от населението, стимулира развитието на отрасли, пряко или косвено свързани с развитието на туристическата функция (обезпечаване с хранителни продукти, осигуряване на транспорт, развлечения и др.).

Най-пряко обвързан с развитието на туризма е отрасъл „Хотелиерство и ресторантьорство”. Към 2011г. в този отрасъл осъществяват дейност 45 фирми. Пряко в туризма са заети 114д., а приходите от туристическа дейност през 2011г. са 1,8 млн.лв.

Основните фактори за развитието на туризма в община Елена са:

- наличие на висококачествени туристически ресурси от антропогенен и природен характер;
- изградена туристическа инфраструктура;
- териториална близост до важни туристически дестинации (Велико Търново, Габрово, Трявна, Дряново и др.);
- целенасочена политика, която местната власт провежда, в подкрепа на развитието на туристическите функции на общината.

Община Елена разполага с голямо разнообразие от туристически ресурси, които представляват значим потенциал за развитие на туристическа дейност в разглежданата територия. Значителна част от тези ресурси са с антропогенен характер. Това са преди всичко архитектурни обекти на недвижимото културно наследство от епохата на Възраждането, които са разположени не само в общинския център – гр.Елена, но и в голяма част от останалите населени места в общината. Към тях спадат и религиозните обекти (църкви и манастири), които също представляват туристически интерес. Туристическите ресурси с природен характер включват набор от природни забележителности в планинската част на територията. Към тази група ресурси спадат и добрите условия за развитие на ски

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

туризъм в района на хижа „Чумерна”. Специфичен ресурс за разгръщане на риболовния туризъм в общината се явява язовир „Йовковци”.

Наличните туристически ресурси в общината са предпоставка за развитие на различни форми на туризъм: познавателен, културен, селски, религиозен, еко, планински, риболовен, зимен ски туризъм и др.

За успешното развитие на туризма в общината е изградена и съответната туристическа инфраструктура. Основно място в нея заема легловата база - средствата за подслон и местата за настаняване (*табл. 16*).

Таблица №16

Средства за подслон и места за настаняване на територията на община Елена към 2013г.

Вид на обекта	Обекти		Легла	
	бр.	%	бр.	%
Къщи за гости	49	41,5	583	40,2
Стаи за гости	52	44,1	362	25,0
Семейни хотели	10	8,5	266	18,3
Хотели	3	2,5	135	9,3
Пансиони	1	0,8	88	6,1
Бунгала	3	2,6	16	1,1
Общо	118	100,0	1450	100,0

Източник: Общинска администрация – Елена.

Анализът на данните показва, че към 2013г. броят на категоризираните обекти в община Елена е 118 с общо 1450 легла. Най-голям е капацитетът на къщите за гости – 583 от общо 1450 легла, или 40,2% от общия им брой, следвани от стаите за гости – 362 легла (25,0%). Най-малък е капацитетът на пансионите – 88 легла (6,1%) и бунгалата – 16 легла (1,1%).

Очевидно е, че туристическото предлагане е ориентирано към двата основни типа обекти – къщи и стаи за гости, в които е съсредоточен около 65% от общия леглови капацитет в територията. Около една четвърт от легловата база се намира в хотели и семейни хотели и едва 7,2% от нея – в бунгала и пансиони.

Ориентацията на туристическото предлагане към къщи и стаи за гости напълно отговаря на мащаба и духа на общината, както и на инвестиционните възможности на предприемачите на местно ниво. Този вид настаняване съответства и на туристическите ресурси в посочената територия, като действа благоприятно за привличане на широк кръг туристи от страната и чужбина. Това туристическо предлагане е предпоставка за устойчиво развитие на туризма в община Елена и осигурява допълнителни доходи на местното население. Ограниченият брой хотели и семейни хотели подсказва за висок процент на самонаети лица и съответно по-нисък брой на пряко заетите в туристическото обслужване.

Капацитетът на обектите за настаняване варира от 2 до 88 легла, като преобладават обектите с 2 до 20 легла, в които са концентрирани 61,5% от общия брой легла в общината. Обектите с по-голям капацитет са по-малко и са съсредоточени в общинския център – Елена. Изключение прави само пансионът в с.Мийковци, който е с капацитет 88 легла (*табл. 17*).

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Таблица №17

Групиране на обектите за настаняване (според брой легла в тях) в община Елена към 2013г.

Брой легла	Обекти		Легла	
	бр.	%	бр.	%
до 10 легла	79	66,9	540	37,2
от 11 до 20 легла	25	21,2	353	24,3
от 21 до 30 легла	7	5,9	181	12,5
от 31 до 50 легла	3	2,6	120	8,3
над 50 легла	4	3,4	256	17,7
Общо	118	100,0	1450	100,0

Източник: Общинска администрация – Елена.

По отношение на категорията на обектите преобладават нискокатегорийните обекти – с една и две звезди, в които са съсредоточени съответно 21,8% и 52,3% от легловата база на общината (табл. 18). Обектите с категория „три звезди” са едва 18 с общ леглови капацитет 375 легла (25,9%). Това съотношение съвпада с преобладаващото търсене на посетителите на общината и отговаря на мащаба на туристическата дейност, която към момента се развива в общинската територия.

Таблица №18

Категоризация на обектите за настаняване в община Елена към 2013г.

Категория	Обекти		Легла	
	бр.	%	бр.	%
1 звезда	30	25,4	316	21,8
2 звезди	70	59,3	759	52,3
3 звезди	18	15,3	375	25,9
Общо	118	100,0	1450	100,0

Източник: Общинска администрация – Елена.

Липсата на големи хотелски комплекси съответства на характера и мащаба на селищната среда в населените места на общината. Това спомага за успешното привличане на едни от най-подходящите за общината туристически контингенти – семейства с деца.

Ако част от туристическото предлагане се насочи и към чуждестранните туристи, това ще наложи в перспектива разкриването на по-висококатегорийни обекти за настаняване – четири и пет звезди. Разполагането на подобни обекти следва да се адресира към подходящи за целта места, без това да доведе до нарушаване на специфичните за община Елена характеристики на селищната среда.

За успешното развитие на туристическата дейност от съществено значение е и заетостта на легловата база (табл. 19). Анализът на данните показва, че за разглеждания период (2007–2013г.) се наблюдава известен ръст на покачване, както на общия брой на реализираните нощувки на територията на общината, така и на годишната заетост на легловата база. Като цяло обаче, стойностите на заетост на легловата база са сравнително ниски – движат се в границите между 20 и 30 нощувки на година. Това означава, че на практика се ползва едва около 8% от възможния годишен капацитет на легловата база, което е крайно недостатъчно.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.". Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Таблица №19

Годишна заетост на легловата база в община Елена за периода 2007- 2013г.

Показател	Състояние към:						
	2007г.	2008г.	2009г.	2010г.	2011г.	2012г.	2013г.
Общ брой пренощували лица в община Елена	4604	7366	7101	8874	10427	10906	17009
Годишна заетост на легловата база	21,4	25,1	19,1	16,0	22,0	25,2	30,2
Годишна заетост на легловата база (%)	5,9	6,9	5,2	4,4	6,0	6,9	8,3
Средна цена на нощувка (в лева)	22,25	21,33	21,03	24,18	21,98	23,12	23,60

Източник: Общинска администрация – Елена.

В туристическата дейност освен легловата база, съществена роля играят и обектите за хранене, насочени предимно към обслужването на туристическия контингент. В община Елена те са значително по-малко, отколкото местата за настаняване. Тези обекти са около 25 на брой – предимно ресторанти, кафетерии и барове. Голяма част от тези заведения не са самостоятелни обекти, а се намират в средствата за подслон. Тези обекти са концентрирани основно в общинския център, който притежава най-голяма притегателна сила за посетители и туристи. Мащабът и характерът на тези заведения съответства на местната селищна среда. Те успешно се вкомпонират в околното застрояване. Ценовите равнища в тези заведения са достъпни и съответстват на възможностите на основните целеви контингенти от туристи.

Анализът на данните показва, че на този етап туристическото предлагане в община Елена включва предимно обекти за настаняване и заведения за хранене и развлечения. Друг тип допълнително обслужване на туристите почти не е застъпено. Преодоляването на този дисбаланс следва да бъде водещо за институциите и предприемачите, имащи отношение към развитието на туристическата дейност в територията. Община Елена не предлага качествено различни допълнителни услуги, в сравнение със съседните ѝ общини, но притежава набор от услуги, които са насочени към туристическия сегмент – семейства с деца. Това е специфичен потенциал на територията, който следва да се експлоатира оптимално.

В най-общ план, при позиционирането на община Елена сред съседните ѝ общини, става ясно, че тя заема средно място по отношение на степен на развитост на туристическите ѝ функции. Това донякъде се дължи и на наличието на утвърдени туристически дестинации в областта (Велико Търново, Трявна, Дряново), които значително са изпреварили в развитието си община Елена. Те привличат значим поток не само от български, но и от чуждестранни туристи, докато в община Елена има много слабо чуждестранно присъствие.

Ако се сравни община Елена с други близки общини със сходни ресурси, ще стане ясно, че за периода 2007-2013г. общината е реализирала съществен ръст по отношение развитието на туризма, увеличила е приходите от туристическата дейност и е изпреварила общини като Златарица и Котел. Това се дължи и на нарастващия интерес към дестинации за алтернативен туризъм през последните години.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

2.6.5. Изводи

От направения дотук анализ могат да бъдат изведени следните изводи:

- Икономическият профил на община Елена е промишлено-аграрен, като през последните години нараства значението и на сектора на услугите.

- Първичният сектор (селско и горско стопанство) играе най-малка роля във формирането на икономическите показатели на община Елена. Значителна част от обработваемите земи в общината не се използват, а преобладаващата част от използваемите (посевни) площи са малки по площ и не са подходящи за прилагането на съвременна агротехника. Номенклатурата на отглежданите земеделски култури е твърде ограничена. Продукцията от животновъдството в общината е насочена предимно към самозадоволяване на населението. Като перспективни отрасли се очертават най-вече: говедовъдството, овцевъдството и пчеларството.

- Значителният горски фонд в общината не се използва пълноценно на този етап. Основният дял от добиваната дървесина са дърва за огрев. Значително по-малка част е строителната дървесина и дървесината за производството на мебели. Освен за добив на дървесина и свързания с това отрасъл „Производство на дървен материал и изделия от дърво”, този ресурс би могъл да се използва за развитието и на други икономически дейности, свързани с туризма в общината.

- Вторичният сектор на икономиката заема водещо място в икономическия профил на община Елена. Въпреки икономическата и финансова криза, този отрасъл все още регистрира най-високите икономически показатели. Налице е тенденция към намаляване на броя на по-големите предприятия в сектора. За сметка на това на тяхно място се появяват предприятия от типа на „средните” и „малките”. Производствените мощности на преработващата промишленост са концентрирани в общинския център. Това затруднява една част от икономически активното население, което живее в останалите населени места в общината, да се реализира на трудовия пазар.

- Третичният сектор на икономиката се развива с най-устойчиви темпове през последните години. Това се дължи най-вече на развитието на търговските и туристическите функции в община Елена. Като най-перспективен се очертава отрасъл „Хотелиерство и ресторантьорство”, в който през последните пет години е постигнат ръст на икономическите показатели, какъвто не е характерен за нито един друг отрасъл на общинската икономика.

2.7. Социална инфраструктура

В този раздел обект на анализ са онези социални дейности (и свързаната с тях социална инфраструктура), които са ангажимент на местната общинска власт и държавата. Това са бюджетни социални дейности, чието финансиране и цялостна издръжка се осъществява с публични (основно бюджетни) средства. Такива дейности са: образование, здравеопазване, социално подпомагане, култура и административно обслужване на населението.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

2.7.1. Образование

По степен на значимост (като изградена инфраструктура и брой заети лица) с най-голяма тежест в третичния сектор на социално-икономическия комплекс на община Елена е образованието. Инфраструктурата на образованието в общината включва обекти за:

- предучилищно обучение – целодневни детски градини (ЦДГ);
- общо образование – общообразователни училища (начално, основно и средно образование).

Посоченият набор от обекти на образованието в общината е обоснован с наличните възрастови контингенти от лица в предучилищна и в учебна възраст.

Предучилищното обучение в община Елена включва пет целодневни детски градини (ЦДГ). От тях една е в общинския център – гр.Елена, а останалите четири са разпределени в селата Майско, Беброво, Константин и Палици (табл.20).

Таблица №20

Мрежа от детски заведения на територията на община Елена - 2012г.

№	Наименование	Населено място	Капацитет	Обхванати деца
1.	ЦДГ „Радост”	гр.Елена	175	150
2.	ЦДГ „Приказен свят”	с.Майско	32	30
3.	ЦДГ „Вяра, надежда и любов”	с.Беброво	27	17
4.	ЦДГ „Щастливо детство”	с.Константин	23	22
5.	ЦДГ „Мир”	с.Палици	23	14

Анализът на данните показва, че изградената мрежа от детски заведения на територията на община Елена е в състояние да удовлетвори в пълна степен потребностите на общината от този тип обслужващи заведения (табл.21). Това личи и от съпоставката между броя на децата във възрастовата група от 3 до 6 години и броя на обхванатите в детските градини деца. Обхватът на децата в системата на предучилищното обучение в общината е около 95%.

Таблица №21

Брой и капацитет на детските градини в община Елена - 2012г.

№	Показатели	Общо за община Елена	В т.ч. в селата
1.	Детски градини (брой)	5	4
2.	Обхванати деца (брой)	271	127
3.	Детски учители (брой)	24	12

Източник: НСИ. Районите за планиране, областите и общините в Р България.

Общото образование в община Елена (според Държавния регистър на общообразователните училища на МОН) включва пет училища – едно начално, три основни и едно средно общообразователно училище (табл.22). Началното и средното общообразователни училища се намират в общинския център – град Елена, а трите основни училища са разпределени в селата Майско, Константин и Беброво. Териториалното разположение на инфраструктурата на образованието в община Елена е в съответствие с наличния брой лица в училищна възраст. Обектите на общото образование са концентрирани в населените места с най-добри демографски показатели.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.". Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Таблица №22

Брой на учениците и на паралелките в общообразователните училища в община Елена през учебната 2011/2012г.

№	Наименование	Населено място	Ученици (бр.)	Паралелки (бр.)
1.	НУ „Иларион Макариополски”	гр.Елена	115	6
2.	ОУ „Отец Паисий”	с.Майско	172	9
3.	ОУ „Отец Паисий”	с.Константин	112	9
4.	ОУ „Христо Ботев”	с.Беброво	33	4
5.	СОУ „Иван Момчиллов”	гр.Елена	496	21

Източник: Общинска администрация – гр.Елена.

Всички общообразователни училища в общината са със статут на средищни училища. За осигуряване на обучението на учениците от селата, в които липсват действащи училища, са осигурени училищни автобуси, с които част от децата се превозват до съответните средищни училища. Другата част от учениците се превозват с автобуси на ДАП „Автотранспорт”. Общият брой на превозваните ученици от селата е 169 деца.

2.7.2. Здравеопазване

Вида и структурата на здравеопазването, в т.ч. и здравната инфраструктура в община Елена, са определени и заложили в Регионалната здравна карта на област Велико Търново. Съобразно нея, в община Елена здравеопазването е представено само от извънболнична медицинска помощ. Тя включва първична и специализирана извънболнична лечебна помощ.

Инфраструктурата на извънболничното обслужване на населението включва общо 4 лечебни заведения, от които 2 медицински центъра и 2 самостоятелни лаборатории (медико-диагностична и медико-техническа).

Първичната извънболнична медицинска помощ се извършва чрез първичните звена на лекарски практики, обслужвани от лични лекари. Съгласно Областната здравна карта (актуализирана през 2011г.) броят на общопрактикуващите лични лекари на територията на общината е 8, а на стоматолозите – 6. Пациентските листи на общопрактикуващите лекари са съобразени със заложените през 2008г. в Националната здравна стратегия горни граници за обхват (1500д./лекар). Териториалната организация на лекарските практики показва, че 5 от тях са в град Елена, а останалите 3 – в села, които изпълняват функции на „опорни (средищни) центрове”.

След 2011г. настъпват промени както в броя на лекарските практики, така и в тяхното териториално разпределение. В рамките на 1 година броят на личните лекари се редуцира от 8 (през 2011г.) на 6 (през 2012г.). За същия период броят на стоматолозите се запазва постоянен – 6 дентални практики. Така към 2012г. на територията на общината работят 6 общопрактикуващи лекарски практики и 6 стоматологични практики, като всички те са разположени в гр.Елена.

Специализираната извънболнична медицинска помощ в община Елена е представена от общо 5 индивидуални практики за специализирана медицинска помощ, които също са разположени в общинския център. В гр.Елена работят 1 хоспис и 1 медицински център.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г. “. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

„Медицински център I – Елена” ЕООД е лечебно заведение за оказване на специализирана извънболнична медицинска помощ. В състава на центъра работят лекари специалисти. Към центъра съществува и физиотерапевтичен блок, както и лаборатория за абдоминална ехография.

Както първичната, така и специализираната извънболнична лечебна помощ е организирана в индивидуални практики. В общината няма регистрирани групови практики, както от лекари, така и от стоматолози.

Всички действащи практики са разположени в гр.Елена. Тази концентрация на обектите на здравната инфраструктура в общинския център създава проблеми със здравното обслужване на населението в селата. Особено потърпевши са селата, които са с по-малобройно население и/или са по-отдалечени от град Елена.

Болничната лечебна помощ на населението от община Елена до 2011г. се е осъществявала в МБАЛ „Д-р Димитър Моллов” ЕООД - гр.Елена. Болницата е обслужвала не само община Елена, но и съседната община Златарица, т.е. тя е изпълнявала надобщински функции. От 2012г. обаче болницата е закрыта и към настоящия момент населението на община Елена се обслужва от МБАЛ „Свети Иван Рилски” – гр.Горна Оряховица и МОБАЛ „Д-р Стефан Черкезов” – гр.Велико Търново.

Спешната медицинска помощ в общината се извършва от специализирано звено – филиал на ЦСМП – Велико Търново. Тя се осъществява от един екип с една линейка, които обслужват едновременно община Елена и община Златарица.

В обхвата на инфраструктурата на здравеопазването в общината попадат и детските ясли. В град Елена има една детска ясла, която е с малък капацитет. Броят на местата в нея е 32, като към 2011г. са настанени едва 19 деца, формиращи 1 яслена група.

2.7.3. Социално подпомагане

Дейностите по социално подпомагане са ориентирани към определени категории лица, които са в неравностойно социално положение и имат нужда от определен вид социални услуги. В Дирекция „Социално подпомагане“ в град Елена към 2011г. са регистрирани общо 326 нуждаещи се, от които 30 са деца.

Социалните дейности на територията на община Елена не са достатъчно добре развити. На този етап функционират само 8 вида социални услуги, които се предлагат на нуждаещите се хора, като съгласно Общинската стратегия за развитие на социалните услуги (2011-2015г.) предстои разкриване на още 9 нови вида социални дейности.

От съществуващите към момента 8 дейности по социално подпомагане 3 са разработени по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“. Това са услугите: личен асистент, социален асистент и домашен помощник. Те са насочени към подпомагане на лицата с увреждания и самотно живеещите хора и са с различен капацитет. Тези услуги обхващат всички населени места в общината.

Домашният социален патронаж (ДСП) също обхваща територията на цялата община. Той е с капацитет 100 места, като обслужва възрастни хора и лица с увреждания. За възрастните

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

хора с тежки увреждания и заболявания се полагат грижи в хосписа в гр.Елена, който е с капацитет 16 места.

В село Илаков рът функционира Дом за деца и младежи с умствена изостаналост „Надежда“, който е с капацитет 55 места. Това е единствената институционална структура в сферата на социалните дейности на територията на общината. Общинската стратегия предвижда постепенно редуциране на капацитета на заведението от 55 на 30 места до 2015г. и деинституционализация на децата чрез реформиране на дома и разкриване на Защитени жилища и Центрове за настаняване от семеен тип (ЦНСТ). В тази връзка е предвидено изграждането на Защитено жилище за лица с умствено изоставане в с.Илаков рът (с капацитет 8 места) и Дневен център за деца и младежи с увреждания в гр.Елена (с капацитет 36 места).

До 2014г. в гр.Елена следва да се разкрият още две Защитени жилища и два Центъра за настаняване от семеен тип (ЦНСТ) с общ капацитет 32 места. Те са насочени както към лица с интелектуални затруднения, така и към деца, лишени от родителска грижа и групи в риск.

С оглед социално подпомагане на лицата в риск, до 2014г. в гр.Елена следва да стартират още три социални услуги: Център „За по-добро детство“, Център за обществена подкрепа и Център за социална рехабилитация и интеграция.

Предвижда се допълнителна грижа за възрастните хора да се осъществява в Дом за стари хора в с.Тодювци и Дневен център за възрастни хора в гр.Елена.

2.7.4. Култура

От дейностите на функционална подсистема „култура“ в община Елена са развити: музейната, галерийната, библиотечната и комплексната читалищна дейност. За развитието на тези дейности в общината е създадена и съответната инфраструктура на културата.

➤ Музейна дейност

Музейната дейност в община Елена е организирана предимно в сгради и комплекси, които са част от недвижимото културно наследство в общината.

Типичен пример за подобна реализация на музейна дейност е Музейният комплекс „Даскалоливница“ в гр.Елена. Комплексът се състои от шест сгради и две църкви: „Даскалоливницата“, „Поп Николовата къща“, „Дома на културните дейци“, „Камбуров хан“, „Златевата къща“, „Гуневата къща“, църквите „Свети Никола“ и „Успение Богородично“ (всички част от недвижимото културно наследство на община Елена). Комплексът носи името си от първото Еленско класно училище „Даскалоливницата“, в което са получили образованието си много възрожденски деятели. „Поп Николовата къща“ е строена през първата половина на 19в. (около 1830г.) и е една от най-характерните сгради за еленския край. „Камбуров хан“ е преместен при изграждането на музейния комплекс от близко разположеното село Йовковци и носи името на собственика си Стоян Камбура. Църквата „Свети Никола“ е най-старата в града. Тя е построена в началото на XVIв., но през 1800г. е опожарена. Възстановяването и обновяването ѝ се осъществяват през 1804г., а реставрацията

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

на стенописите продължава до 1986г. Църквата „Успение Богородично“ е разположена непосредствено до нея. Тя е втората по големина църква в Северна България.

Родната къща на Иларион Макариополски пък е превърната в къща-музей и е обект на засилен туристически интерес. Тя притежава богата етнографска експозиция, като същевременно се използва и за организирането на изложби.

➤ **Галерийна дейност**

Галерийната дейност в община Елена е представена от Художествената галерия в град Елена. Тя е открита през 1965г. Художествения фонд на галерията включва над 1000 предмета на изкуството: живопис, графика, скулптура, икони и щампи. Част от него е дело на местни еленски творци.

В родната къща на Иларион Макариополски е разположена втора по-малка изложбена зала, която се използва за временни изложби.

➤ **Библиотечна дейност**

Библиотечната дейност в община Елена се реализира основно в Градската библиотека в гр.Елена. Тя води началото си от втората половина на XIXв. Открита е през 1863г. Днес библиотеката разполага с библиотечен фонд от около 70 хил. библиотечни единици с общообразователен характер.

➤ **Комплексна читалищна дейност**

Комплексната читалищна дейност е широко застъпена в община Елена. На територията на общината функционира 15 читалища.

Ограниченият брой жители в някои от селищата затруднява нормалното функциониране на читалищата в тях. В по-големите населени места обаче, тези културни институции работят изключително добре. Към читалището в гр.Елена са формирани множество самодейни състави, участващи в различни фестивали.

2.7.5. Административно обслужване

Административното обслужване в общината е представено от структури на местната власт. Това са кметствата в отделните население места и Общинският съвет. На територията на община Елена са локализиран и няколко поделения на административни структури на други ведомства. Това са Общинска служба „Земеделие и гори“, Общинска служба „Социално подпомагане“, Дирекция „Бюро по труда“ – филиал Елена и един филиал на РЗИ.

Правоохранителните институции в община Елена са представени от Районно полицейско управление (РПУ) и Районна служба за пожарна безопасност и защита на населението (РСПБЗН). Тези две институции са с районен характер и обслужват населението както на община Елена, така и на община Златарица. В средишните села на общината са разкрити приемни на районните полицейски инспектори.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Към правоохранителните институции спадат и звена на съдебната система – Районен съд, Районна прокуратура и Следствена служба. Тези институции също са с надобщински функции. В техния район на обслужване попадат общините Елена и Златарица.

Седалищата на структурите за административното обслужване на населението са концентрирани в общинския център – гр.Елена.

2.7.6. Изводи

От направения дотук анализ могат да бъдат изведени следните изводи:

➤ Образование

- Капацитетът на обектите на образователната инфраструктура в община Елена е съобразен с действащите нормативи за обхват и пълняемост на групите и паралелките в детските заведения и училищата. Предвид неблагоприятната демографска тенденция за намаляване на населението в общината може да се каже, че съществуващата образователна инфраструктура даже е преоразмерена. Това е наложило закриване на някои от обектите на образованието в по-малките населени места.

- Образователната система в общината дава възможност за получаване на основно и средно общо образование. Професионалното образование не е представено в община Елена. Част от учениците се обучават в професионални и профилирани гимназии извън общината (най-често в гр.Велико Търново).

- Като основен образователен център се е утвърдил общинският център – гр.Елена (в който се намира и единственото СОУ в общината). Като вторични образователни центрове са се формирали още 3 села – Беброво, Константин и Майско (с по едно ОУ).

- Всички общообразователни училища в община Елена са със статут на средищни училища. Това налага организирането на превоз на ученици от по-малките населени места, в които няма условия за функциониране на обекти на образователната инфраструктура.

➤ Здравеопазване и социално подпомагане

- Здравеопазването в общината е представено само от извънболнична медицинска помощ. След закриването на МБАЛ „Д-р Димитър Моллов”, която функционира в гр.Елена до 2011г., болничната лечебна помощ се реализира извън рамките на общината (в градовете Горна Оряховица и Велико Търново).

- Териториалната организация на обектите за извънболнична медицинска помощ е с ясно изразена концентрация на лекарските практики в общинския център – гр.Елена. Това създава значителни проблеми с обслужването на някои по-малки и/или по-отдалечени населени места. Общопрактикуващите лекари работят в общинския център и посещават по график обслужваните от тях села. Това създава предпоставки за ненавременно оказване на медицинска помощ и създава неравнопоставеност в достъпа до здравни услуги между селското и градското население в общината.

- Социалните дейности в община Елена не са достатъчно добре развити. В приетата Общинска стратегия за развитие на социалните услуги (2011-2015г.) се предлага

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.". Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

разкриването на нови обекти, предоставящи социални услуги на нуждаещите се, които са в съответствие с действащия в страната модел за деинституализация.

➤ **Култура**

- Основни средища за развитие на комплексни културни дейности в общината са читалищата, които функционират в общинския център и в някои от по-големите села. Те са традиционни културни центрове още от Възраждането, като към днешна дата в тях са застъпени разнообразни дейности като: библиотечна, кръжочна, музикална дейност и художествена самодейност. Материалната им база е в относително добро състояние.

- Музейната дейност е широко застъпена в община Елена, като тя е тясно обвързана с обектите на недвижимото културно наследство на територията на общината. Повечето от музейните експозиции са организирани в сгради и ансамбли с висока архитектурна и историческа стойност, като по този начин се създава комплексен културен продукт – обект на значим туристически интерес.

➤ **Административно обслужване**

- Преобладаващата част от институционалната инфраструктура е с общинско значение. Тя включва структурите на местната власт, както и няколко поделения на административни структури на други ведомства.

- Част от правоохранителните институции са с надобщински функции (Районен съд, Районна прокуратура, Районно полицейско управление, Районна служба за пожарна безопасност и защита на населението). Тези институции обслужват населението както на община Елена, така и на община Златарица.

2.8. Транспортна инфраструктура

2.8.1. Пътна инфраструктура

Пътната инфраструктура на територията на община Елена включва пътища от Републиканската пътна мрежа (РПМ) и общински пътища.

Дължината на пътищата от РПМ в границите на общинската територия е 85,00 км, а дължината на общинските пътища е 274,74 км.

Общата дължина на всички пътища в община Елена възлиза на 359,74 км. Плътността на пътната мрежа е 0,536 км/кв.км, която е 1,6 пъти по-голяма от средната за страната (0,333 км/кв.км).

2.8.1.1. Републиканска пътна мрежа

Град Елена е възникнал като селище на важен комуникационен кръстопът – мястото където се пресичат пътищата с направление изток-запад и север-юг. През територията на община Елена днес преминават следните пътища от Републиканската пътна мрежа (РПМ):

- Път II клас – П-53 - от граница с община Златарица – община Елена – граница с община Сливен;

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

- Път III клас - III-662 - Елена - Твърдица;
- Път III клас - III-551 - от граница с община Велико Търново до Елена;
- Път III клас - III-408 - от с.Константин за гр. Омуртаг.

Пътищата от републиканската пътна мрежа осъществяват от една страна връзката между Северна и Южна България посредством трасетата Горна Оряховица – Елена – Сливен и Елена – Твърдица, а от друга страна – връзката между трите прохода – „Хаин Боаз“, „Елена-Твърдица“ и „Вратник“ и на изток до Върбишкия проход, посредством пътя III-551 от Велико Търново за Елена, пътя II-53 от Елена до Майско и път VTR 1078 – Майско– Котел. От с.Константин се отделя път III-408, който свързва път II-53 с гр. Омуртаг, а от там и с гр.Шумен и гр.Варна.

Дължината на пътищата в границите на община Елена е както следва:

- път II-53 - 34,6 км;
- път III-662 – 24,8 км;
- път III-551 – 17,6 км;
- път III-408 – 8,0 км.

Пътищата от Републиканската пътна мрежа са с различна функционална годност на настилка. В най-добро състояние е път III-662 – Елена-Предела-Твърдица. Той беше реновиран в края на 2012г. с много високо качество след близо 30 години лошо състояние.

В сравнително добро състояние е път II-53 в отсечката общинска граница с община Златарица – гр. Елена. Тази отсечка се нуждае от реновиране, но все още е с поносимо състояние на настилка. Отсечката от II-53 от гр.Елена до с. Майско беше започната да се реновира през 2012г., но фирмата изпълнител не успя да изпълни договорените видове работи (нито като срок, нито като качество) и за тази отсечка предстои избор на нов изпълнител.

Път III-551 от Елена до отбивката за село Средни колиби е в относително добро състояние. Отсечката от отбивката за село Средни колиби до границата на общинската територия е в процес на избор на изпълнител за предстояща рехабилитация.

Път III-408 от с.Константин до общинската граница е в добро състояние.

2.8.1.2. Общински пътища

Общинските пътища в община Елена включват: бившите IV-класни пътища, местни пътища, полски пътища, горски пътища и др.

Общата им дължина, според информация от общинската администрация, възлиза на 274,74 км. Относително голямата дължина се дължи на големият брой населени места (124), до които се налага да бъде осигурена пътна връзка.

Средната плътност на общинските пътища е 0,409 км/кв.км, която е около 2,5 пъти по-висока от средната за страната (0,1614 км/кв.км).

2.8.2. Железопътна инфраструктура

Железопътната инфраструктура на територията на община Елена включва:

- част от жп линията „Златарица-Елена“ с дължина 7,1 км;

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

- жп гара Елена;
- заводското отклонение от жп гара Елена до Завода за строително стъкло – 300м.

Железопътната линия беше пусната в експлоатация през 1974г. Тя в основни линии обслужваше Завода за строително стъкло. След неговото закриване товарооборота по линията спадна рязко и тя стана нерентабилна. Поради отдалечеността на гарата на 2,5 км от центъра на града, тя не разви пътнически функции. Въпреки по-ниските цени на жп билетите, пътниците продължиха да ползват автобусния транспорт. Всичко това доведе до закриването на жп линията от гр.Горна Оряховица до гр.Елена окончателно през 2010г.

Съоръженията и сградите, обслужващи жп транспорта, към момента не се експлоатират. Теренът на жп гара Елена е разделен на 5 отделни УПИ, с цел бъдеща приватизация. Трасето на жп линията е с неизяснена перспектива.

2.8.3. Масов обществен пътнически транспорт

Основен масов обществен транспорт в община Елена е автомобилният.

Основните направления на изходящите и входящите в общината автобусни линии са към гр.Велико Търново и гр.Горна Оряховица. В гр.Велико Търново се прави връзката с автобусите за страната, а в гр.Горна Оряховица – с влаковете преминаващи през гара Горна Оряховица. За гр.Велико Търново има 8 автобусни линии, а за гр.Горна Оряховица – 5. За гр.София и гр.Сливен автобусните линии временно не работят.

В границите на община Елена регулярни автобусни линии функционират за селата:

- Константин и Майско - ежедневно;
- Бадевци, Бойковци, Буйновци, Илаков рът, Дрента, Каменари, Костел, Мийковци, Блъсковци и Средни Колиби – само по два дни в седмицата.

Автобусните превози се осъществяват с микробуси поради ограничения брой пътници по съответните направления.

За учениците в СОУ „Иван Момчилов“ е осигурен транспорт с автобуси на ДАП „Автотранспорт“ АД по направления:

- Елена –Марян – Чакали – Палици - Каменари – Костел – 35 ученици;
- Елена – Беброво – Константин – Майско – 57 ученици;
- Елена – Буйновци –Килъжевци – Руховци – Стопански двор – Разпоповци – 45 ученика.

Със собствен транспорт на училището се обслужват направленията:

- Елена – Дрента – Годювци – Веселина – Новачкини – Пърчевци – 4 ученика;
- Елена – Марафелци – Стойчевци – 8 ученика;
- Елена – Средни колиби – Гърдевци – Болерци – 8 ученика;
- Елена – Стопански двор – Чакали – Палици – Беброво – 12 ученика.

2.8.4. Изводи

От направения дотук анализ могат да бъдат изведени следните изводи:

- Община Елена е със силно развита пътна инфраструктура, включваща пътища от II и III клас на РПМ и значителна дължина общински пътища. Плътноста на пътната мрежа е 1,6

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

пъти по-висока от средната за страната, а само за общинските пътища – 2,5 пъти по-висока от средната за страната.

- Необходима е рехабилитация на почти цялата общинска пътна мрежа. За разлика от нея трасетата на пътищата от РПМ в границите на общината са в относително добро състояние. Необходима е рехабилитация на път П-53 в участъка от гр.Елена до границата на община Елена с община Златарица. Всички останали трасета на РПМ са наскоро рехабилитирани или са в процес на рехабилитация.

- Строителството на нови пътища е възможно само при доказано засилен интерес към селища и територии в общината.

- Изградената жп инфраструктура не се експлоатира по предназначение. Теренът на жп гарата подлежи на приватизация, а перспективата на жп трасето още не е изяснена.

- Автобусният пътнически транспорт е сведен до минимум поради ограниченият контингент от пътници. Осигурен е транспорт за учениците в селата, в които няма училища и детски заведения.

2.9. Инженерни мрежи и съоръжения

2.9.1. Водоснабдяване и канализация

Водоснабдяването на населените места в община Елена се осъществява от ВиК „Йовковци“ – район Елена и от собствени водоизточници.

Основното водоснабдяване на гр. Елена се осъществява от ВиК „Йовковци“ – район Елена. Водата се доставя от язовир „Йовковци“, преминава през пречиствателна станция „Йовковци“ и чрез помпена станция „Елена“ се доставя посредством довеждащ водопровод 400мм, който се обслужва от ВиК „Йовковци“ ООД – В. Търново. Продължение на този водопровод с диаметър 219мм стига до с.Беброво, като водоснабдява с.Руховци, с.Христовци, с.Марян, с.Чакали и с.Беброво.

ВиК „Йовковци“ стопанисва и местни водопроводи – Бадевски, който водоснабдява с.Бадевци, с.Ребревци, с.Гърдевци, с.Шилковци, с.Баевци, с.Донковци, с.Яковци и гр.Елена. От отделни водопроводи се водоснабдяват и селищата: Средни колиби, Раювци, Илиювци, Берковци, Блъсковци, Търкашени, Велювци, Николовци, Тодювци, Бейковци, Буйновци, Хъневци, Угорялковци и Илаков рът. От водопровода „Бяла крава“ се водоснабдяват селищата: Костел, Граматици, Събковци и Валето. Село Константин се водоснабдява от водопровода от с.Каменари, а с.Майско се водоснабдява от водопровода от с.Бойковци.

Град Елена частично се водоснабдява и от съществуващите и все още действащи стари водопроводи – Бадевския, Буков Дол и Дядо Стоянов Кладенец.

Останалите села и махали в община Елена са водоснабдени от собствени водоизточници, които се стопанисват от община Елена.

В община Елена единственото населено място с изградена канализационна система е гр.Елена. В процес на изграждане е довеждащия колектор до бъдещата пречиствателна станция за отпадни води, която се очаква да бъде изградена през следващия програмен период 2014-2020г. Докато не се изгради колектора и пречиствателната станция, отпадните

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

води ще продължават да се изливат в река Еленска, която след производствената зона на града е силно замърсена. Най-големият замърсител е „Би Си Си Хандел“ ООД. Предприятието разполага със собствена пречиствателна станция, но тя не може да осигури ефикасното пречистване на отпадните води от млекопреработката.

Очаква се с изграждане на градската пречиствателна станция проблемите, свързани със замърсяване на водните течения да бъдат разрешени.

2.9.2. Електроснабдяване

Основен енергоносител в община Елена е електроснабдяването.

На територията на община Елена няма селище със статут на населено място, което да не е електрифицирано. Основен потребител на електроенергия в община Елена е гр.Елена, като през базовата 2010г. на гр.Елена се пада около 90% от общото потребление в общината.

В община Елена е изградена една подстанция „Елена” – 110/20kV, която е разположена източно от гр.Елена. Подстанцията е с достатъчен капацитет за снабдяване на общината с електричество. Подстанцията е резервирана с два електропровода 110kV и при необходимост може временно да се снабдява с електричество от община Златарица и Велико Търново по съществуващата мрежа 20 kV.

В общината е изградена много добра система от електропроводи 20kV. От електропроводите в градската част 80% са кабелни и 20% са въздушни. В селата електропроводите са 100% въздушни.

Трафопостовете 20/0,4kV в град Елена са около 40 броя, а в селата – около 65 броя.

2.9.3. Далекосъобщения

Телефонната мрежа обхваща почти всички населени места в общината.

В община Елена има покритие и на трите действащи мобилни оператора. Поради планинския релеф е трудно да се постигне пълно покритие на цялата общинска територия.

Теренните условия не позволяват пряко приемане на тв сигнал от предавателя на връх „Ботев”. За покриване на територията на общината с тв сигнал са изградени шест ретранслаторни станции. Те работят на автоматичен режим и не се нуждаят от обслужване.

2.9.4. Изводи

От направения дотук анализ могат да бъдат изведени следните изводи:

- Всички населени места в община Елена са водоснабдени. Необходимите водни количества са осигурени от водопровода от язовир „Йовковци”, който захранва значителна част от населените места в общината.
- Малките населени места се водоснабдяват от местни водоизточници, които се стопанисват от община Елена. В тези населени места през летните месеци има недостиг на вода.
- Необходимо е да се изследват възможностите за ползване на питейна вода от язовир „Йовковци” за селищата, които се водоснабдяват от местни водоизточници с недостатъчен дебит.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

- В повечето от селищата водопроводната мрежа е стара и се нуждае от подмяна или рехабилитация.
- Изградена канализационна мрежа има само в общинския център – гр.Елена, но и тя се нуждае от доизграждане. Строителството на ГПСОВ – Елена е крайно належащо.
- Решаването на проблема с отпадните води от млекопреработвателното предприятие в града е от решаващо значение за подобряване на екологичната обстановка в общината.
- По-големите населени места в община Елена се нуждаят от изграждане на канализационни мрежи.
- За подобряване качеството на електроснабдяването в община Елена е необходимо да се изградят нови трафопостове.
- Наложителна е подмяната на електро проводниците в 8 населени места.

2.10. Околна среда

2.10.1. Състояние на атмосферния въздух

Община Елена не попада в РОУКАВ, което е свидетелство за много добрите качества на атмосферния въздух в региона. В общината няма и постоянен пункт за контрол на качеството на въздуха. Основните източници на замърсяването на въздуха в общината са: производствените предприятия, използването на твърди горива за отопление в битовия сектор и автотранспорта. Намаляването на вредните емисии в общината (в сравнение с предходни години) се дължи на намаляване на производствената дейност на по-голямата част от предприятията или тяхното закриване.

През зимния период значим източник на замърсяване на въздуха са битовите отоплителни процеси. Изгарянето на твърдо гориво при инверсионен тип време многократно увеличава концентрациите на замърсяващи вещества в приземния въздух.

Автотранспортът също има своето значение за замърсяване на въздуха в населените места и крайпътните територии в община Елена. Не са изградени необходимите обходни трасета за селищата и пътищата от републиканската пътна мрежа преминават през тях.

2.10.2. Състояние на водите

Реките в басейна на река Янтра, протичащи през община Елена, са с добър кислороден режим и показатели, които отговарят на ПДК за проектната им категория почти целогодишно.

В тях са регистрирани в редки случаи превишавания само по показателите: неразтворени вещества, амониев азот и нитритен азот. За река Веселина, преди вливането ѝ в язовир „Йовковци“, е установено много добро състояние.

Горните течения на реките (до навлизането им в първото населено място) спадат към I категория. Преминаването на реките през селищата понижава тяхната категория и в средните си и долни течения те спадат към II категория. Това се отнася за всички реки в община Елена. Изключение прави само речният участък на река Еленска след града.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Непречистените води от населените места са основните замърсители на водоприемниците в района. Селищата без изградени ГПСОВ, които заустват в реки с малък дебит, създават проблеми с ползването на водите по течението след тях.

Определящи за състоянието на повърхностните води са промишлените източници на замърсяване. Сред тях най-значимият обект е млекопреработвателното предприятие „Би Си Си Хандел“ ООД – гр.Елена. Изградената към мандрата ПСОВ работи, като за нейната работа се води необходимата отчетност.

Комбинираното замърсяване от непречистените води на град Елена, от млекопреработвателното и от месопреработвателното предприятие в града, прави негодни за ползване водите на р.Еленска до гр.Златарица.

2.10.3. Състояние на почвите

На територията на община Елена има 2 постоянни пункта за мониторинг на почвите (I ниво – тежки метали). Единият е до гр.Елена, а другият е между селата Майско и Каменари. Резултатите от извършените анализи показват, че няма наднормено съдържание на вредни вещества в почвата.

Ерозионните процеси на територията на община Елена са сравнително ограничени, поради естественото затревяване на наклонените терени и самозалесяването на земите, които не се обработват. Прилагането на нови финансови стимули за развитие на селското стопанство в района (по линия на различни европейски програми) води до интензифициране на обработката на земеделските земи. Това е предпоставка за възобновяването на ерозионните процеси в тези територии.

2.10.4. Управление на отпадъците

Община Елена изпълнява Програма за управление на отпадъците, изготвена на основание чл.29, ал.1 от Закона за управление на отпадъците. Общинската програма за управление на дейностите по отпадъците е актуализирана през 2011г. и е приета от Общинския съвет.

Организираното сметосъбиране и сметоизвозване в общината обхваща 92,9% от населените места. Непълната обхватност се дължи на големия брой махали, единични имоти в планински райони и обезлюдени населени места.

За депониране на отпадъците на община Елена е определено Регионално депо за регион Велико Търново. То ще обслужва шест общини: Велико Търново, Горна Оряховица, Лясковец, Стражица, Елена и Златарица.

На територията на общината е въведена система за разделно събиране на отпадъци от опаковки. Общината има сключени договори с три организации за разделно събиране на масово разпространени отпадъци: излезли от употреба моторни превозни средства и гуми; негодни за употреба батерии и акумулатори; електрическо и електронно оборудване.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

2.10.5. Акустично натоварване

Измервания на акустичното натоварване на средата в община Елена не са правени. Като цяло шумовото натоварване в територията е с ниски стойности. То е по-голямо в близост до транспортните артерии на територията на общината. Най-голяма е концентрацията на шумовото натоварване в населените места, пресичани от второкласния път II-53 от РПМ (с.Марян, с.Константин, с.Майско и ул.Разпоповци). В рамките на населените места други значими източници на шум не са регистрирани.

2.10.6. Радиационна обстановка

Община Елена е една от общините в България с най-нисък радиационен фон. Измерените стойности през първите месеци на 2013г. са в рамките на 0,017 $\mu\text{Sv/h}$. Параметрите на гама фона се следят ежедневно. Като цяло те не превишават границата от 0,02 $\mu\text{Sv/h}$. На територията на общината няма зони с повишен радиационен фон. В промишлените предприятия и медицинските учреждения не се използват радиоактивни материали и технологии.

2.10.7. Биологично разнообразие и Национална екологична мрежа

➤ Биологично разнообразие

Община Елена е богата на горска растителност, която попада в двете зони: дъбовата зона и буково-иглолистната зона. Най-голямо разпространение от широколистните дървесни видове имат: дъбовете (зимен дъб, благун, цер), габърът (обикновен и кафяв), яворът, липата, букът и др. Като техни спътници се срещат бряст, клен, ясен, череша, круша, киселица и др.

От храстите най-често се срещат: глог, шипка, леска, дрян и др. Някои от тези дървесни видове напоследък се изсичат и на тяхно място се засаждат иглолистни видове (главно черен и бял бор). В района на буковите гори има в по-малка степен залесявания със смърч и ела. Разчита се на естествено семенно възобновяване.

Дивечовото разнообразие е голямо. От едрия дивеч са разпространени сърната и благородният елен, а напоследък и дивата свиня, мечки, вълци, чакали, лисици, язовци, белки, златки и др. Представители на дребния дивеч са зайци, яребици, пъдпъдъци и др. Във високите планински части на общината се срещат ястреби, соколи и множество дребни птици. В реките се срещат мряна и кефал. В пенливите и студени планински ручеи се въди балканска и дъгова пъстърва. Изкуствено се развъжда речната пъстърва. В язовир „Йовковци” се развъжда шаран, каракуда, платика, толстолоб, сом, бяла риба и други видове.

➤ Национална екологична мрежа

Въпреки голямото биологично разнообразие и наличието на запазени екосистеми, защитените обекти от Националната екологична мрежа (НЕМ) са значително под средното ниво за страната. Площта на всички обекти от НЕМ в община Елена е 174,78 км², което прави 26,05% от територията, при среден дял за страната от 35%.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Почти изцяло обектите под природозащита са представени от Защитените зони (ЗЗ) по „НАТУРА 2000“. Те включват части от защитени зони за опазване на дивите птици – Котленска планина с код BG0002029 и защитени зони за опазване на природните местообитания и дивата флора и фауна – Твърдишка планина с код BG0000211 и Златаришка река с код BG0000280.

Защитените територии са с нищожен дял от 2,14%, което е над два пъти под средния дял за страната. На територията на община Елена се намират 8 защитени територии:

- Резерват „Бяла крава“;
- Поддържан резерват „Хайдушки чукар“;
- Природна забележителност „Водопада на река Мийковска“;
- Защитена местност „Слона“;
- Защитена местност „Марков бук“;
- Защитена местност „Главите“;
- Защитена местност „Белокравищница“;
- Защитена местност „Букова гора“.

Резерват „Бяла крава“ е обявен със Заповед №РД-508 от 28.03.1968г. (обн. ДВ, бр.76 от 1968г.). Той заема площ от 93,46 ха и се намира в землището на село Костел. Целта на обявяването е опазване на вековна букова гора, флористично и фаунистично богатство и карстови извори „Бяла крава“.

Поддържан резерват „Хайдушки чукар“ е обявен със Заповед №РД-508 от 28.03.1968г. (обн. ДВ, бр.76 от 1968г.). Той заема площ от 31,78 ха и се намира в землището на село Буйновци. Целта на обявяването е опазване на вековна букова гора (с участието на явор, смърч, бор, шестил, зимен дъб, папрати и др.) и фаунистично богатство.

Природна забележителност „Водопада на река Мийковска“ е обявена със Заповед №РД-1427 от 13.05.1974г. (обн. ДВ, бр.44 от 1974г.). Тя заема площ от 3,37 ха и се намира в землището на селата Руховци и Христовци. Целта на обявяването е опазване на водопада.

Защитена местност „Слона“ е обявена със Заповед №РД-333 от 16.05.1991г. (обн. ДВ, бр.43 от 1991г.). Тя заема площ от 13,3 ха и се намира в землището на село Тодювци. Целта на обявяването е опазване на вековна дъбова гора.

Защитена местност „Марков бук“ е обявена със Заповед №РД-506 от 12.07.2007г. (обн. ДВ, бр.72 от 2007г.). Тя заема площ от 182 ха и се намира в землището на село Буйновци. Посочената територия е прекатегоризирана от буферна зона на поддържан резерват „Хайдушки чукар“ в защитена местност.

Защитена местност „Главите“ е обявена със Заповед №РД-510 от 12.07.2007г. (обн. ДВ, бр.72 от 2007г.). Тя заема площ от 291 ха и е разположена върху територията на община Елена (землищата на селата Дрента и Тодювци) и община Велико Търново (землището на село Войнежа). Посочената територия е прекатегоризирана от буферна зона на поддържан резерват „Савчов чаир“ в защитена местност.

Защитена местност „Белокравищница“ е обявена със Заповед №РД-511 от 12.07.2007г. (обн. ДВ, бр.72 от 2007г.). Тя заема площ от 226,8 ха и се намира в землището на село

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Костел. Посочената територия е прекатегоризирана от буферна зона на резерват „Бяла крава“ в защитена местност.

Защитена местност „Букова гора“ е обявена със Заповед №РД-528 от 12.07.2007г. (обн. ДВ, бр.72 от 2007г.). Тя заема площ от 151,9 ха и е разположена върху територията на община Елена и община Сливен. Посочената територия е прекатегоризирана от буферна зона на поддържан резерват „Сини бряг“ в защитена местност.

Освен посочените защитени територии по смисъла на Закона за защитените територии, в община Елена има и значителен брой защитени вековни дървета.

Извън обхвата на НЕМ значителни територии от община Елена попадат в санитарно-охранителни зони на водоизточници. Около 229 500 дка са площите на санитарно-охранителните зони на водоизточниците, в т.ч. около 223 120 дка в западния район на общината, заети от санитарно-охранителната зона на язовир „Йовковци“. Тя обхваща водосбора на р.Веселина и притоците ѝ в землищата на бившите кметства Яковци, Шилковци, Средни колиби, Тодювци, Дрента и представлява около 1/3 от територията на община Елена. Поради особения си статут (вододайна зона на открит водоизточник) в нея е установен специален режим на ползване с множество забрани и ограничения.

2.10.8. Рискове от природни бедствия и аварии

На територията на община Елена е възможно възникването на различни бедствия и аварии, като земетресения, наводнения, пожари, свлачища. Някои от тях могат да предизвикат значителни материални и човешки щети, ако не се вземат необходимите превантивни мерки.

➤ Земетресения

Територията на община Елена не попада в най-силно земетръсните райони на страната. Максималният възможен интензитет по скалата на Медведев-Шпонхойер-Карник е VII степен. При земетресения от тази степен не се очакват сериозни поражения по сградите и съоръженията. Най-опасните обекти, които могат да нанесат значими поражения, са малките микроязовири на територията на общината. Те са изградени през 60-те години на XX век и при по-значително земетресение би могло да се стигне до скъсване на язовирните стени, което да предизвика наводнения.

➤ Наводнения

В община Елена могат да възникнат наводнения, свързани с повърхностните водни течения и съществуващите водоеми в територията.

От реките, които протичат през общинската територия най-пълноводна е река Веселина. Опасност от наводнение, причинено от нея, има само в района на село Тодювци, където могат да бъдат наводнени дворове и селскостопански площи.

Опасност от наводнения, причинени от останалите реки, които протичат на територията на общината, съществуват в района на с.Марян (около „Барата“), с.Чакали (около „Комплекс за отдих – Чакали“), гр.Елена (в жилищните квартали в ниската част на града, в

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

промишлената зона, терена на Завода за стъкло, в района на гара „Елена“ и ниските части на ул.Разпоповци).

На територията на община Елена съществува опасност и от наводняване в следствие на частично или пълно разрушаване на язовирните стени на изкуствените водоеми. Като потенциално опасни язовири се класифицират:

- Язовира в с.Константин – застрашава 10 жилищни сгради и 24 жители;
- Язовира в с.Палици – застрашава 8 жилищни сгради и 14 жители.

Останалите 6 малки язовира застрашават общо 16 жилищни сгради и общо 36 жители.

Най-големият язовир „Йовковци“ не представлява опасност за територията на общината, тъй като заливната му зона се намира извън пределите на община Елена (в територията на община Велико Търново и другите общини по поречието на р.Янтра).

➤ **Пожари**

На територията на община Елена съществува възможност от възникването на пожари в: горите (поради голямата площ на горските масиви в общината); в селскостопанските територии и в промишлените и обслужващи обекти, които работят с леснозапалими материали. С особено висока пожароопасност са складовите стопанства на бензиностанциите и газостанциите.

Поради сложния релеф на територията и неподдържаните горски пътища, борбата с горските пожари и пожарите в земеделските земи е изключително затруднена.

➤ **Свлачища**

Свлачищата са едни от най-трудните за овладяване природни бедствия. Стръмните терени, наличието на плитки подпочвени води и неразумната човешка дейност са най-честите причини за тяхното появяване. Регистрираните свлачища на територията на общината са следните:

- в местността „Дъбравата“ – преди с.Марян;
- по пътя Елена – Годювци – след отбивката от пътя Елена – Твърдица;
- по пътя Беброво - Разсоха – Росно;
- по пътя Елена – Миндя – преди „Дядовия Стоянов мост“.

Свлачищата на територията на общината нанасят най-значими поражения върху пътната инфраструктура.

2.10.9. Изводи

От направения дотук анализ могат да бъдат изведени следните изводи:

- Атмосферният въздух в община Елена се характеризира с много добри качества. Това е предпоставка както за развитие на висококачествена среда за обитаване, така и за пълноценна реализация на рекреационна дейност. Това създава и реални възможности за производство на екологична и биопродукция от земеделието.

- Наблюдава се подобряване на качеството на повърхностните води в община Елена в сравнение с предходни години. Основните източници на замърсяване са непречистените

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

води от населените места в общината, както и отделни промишлени обекти. Необходимо е изграждането на пречиствателни станции за отпадни води. Това важи най-вече за общинския център - град Елена, при който е налице най-значимо замърсяване на водите на р.Еленска.

- Почвената покривка в община Елена е в сравнително добро състояние. Няма регистрирано наднормено съдържание на вредни вещества в почвата. Ерозионните процеси също са сравнително ограничени. Интензифицирането на обработката на някои от селскостопанските земи през последните години крие потенциална опасност от възобновяване на ерозионните процеси в тези територии. Необходимо е да се вземат мерки за неутрализиране на вредното въздействие от аграрната дейност на човека.

- Организираното сметосъбиране и сметоизвозване в общината обхваща само 92,9% от населените места. Това се дължи на наличието на голям брой махали, единични имоти в планински райони и обезлюдените населени места.

- Значимо акустичното натоварване в рамките на община Елена има само в населените места, през които преминава второкласен път II-53 (с.Марян, с.Константин, с.Майско и ул.Разпоповци). Други значими източници на шум в територията не са регистрирани.

- Въпреки голямото биологично разнообразие и наличието на запазени екосистеми на територията на община Елена, делът на защитените обекти от Националната екологична мрежа (НЕМ) е значително под средното ниво за страната. Преобладават защитените територии по „НАТУРА – 2000“. Защитените територии по ЗЗТ представляват едва 2,14% от територията на общината, което е над два пъти под средния дял за страната.

- Около една трета от територията на община Елена влиза в санитарно-охранителната зона на язовир „Йовковци“. Предвид факта, че именно тези зони са най-привлекателни за развитие на туристическа дейност се появява значим конфликт между инвеститорските интереси и ограниченията и забраните, произтичащи от статута на охранителната зона.

- Горският фонд в територията е в оптимални количествени и качествени граници, но трябва да бъдат предвидени ефективни мерки за стопанисването и рекултивирането му, залагайки на местните структуроопределящи видове и възползвайки се от широкия спектър от локални условия.

- Единствената значима нарушена територия за възстановяване е депото за отпадъци до гр.Елена. Предвидено е депонирането на отпадъците на община Елена да се извършва в Регионално депо – Велико Търново, което означава, че съществуващото към момента градско депо следва да бъде поетапно закрито и рекултивирано.

- Опасност от наводнения (макар и минимални) на територията на община Елена съществуват при разрушаване на язовирните стени на съществуващите осем микроязовира или при разливите на реките, протичащи през общинската територия.

- Опасността от възникването на пожари в горските и селскостопанските територии е реална през топлите и сухи летни и есенни месеци. Борбата с тях е изключително затруднена поради сложния релеф и липсата на пътища.

- Свлачищата на територията на община Елена са сравнително малко, но те засягат предимно пътната инфраструктура.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

2.11. Културно наследство

Предвид богатото историческо и културно минало на община Елена, в разглежданата територия се локализирано множество обекти на недвижимото и движимото културно наследство на страната. Запазена е и значима част от нематериалното културно наследство, характеризиращо бита и традициите на населението от този край.

2.11.1. Недвижимо културно наследство

На територията на община Елена са разположени 598 недвижими културни ценности, съгласно списъците, предоставени от НИНКН (Национален институт за недвижимо културно наследство). От тях 332 обекта са ситуирани в общинския център гр.Елена, а останалите са разположени в селата на община Елена или се намират извън границите на населените места.

След провеждане на процедурите по деклариране и обявяване на обектите на недвижимото културно наследство, извършени главно през 70-те и началото на 80-те години на XX век, на територията на община Елена са локализирано и други обекти на недвижимото културно наследство, които не са включени в списъците на НИНКН. Те са част от т.нар. „Списък с допълнително декларирано архитектурно-строителни паметници на културата в гр.Елена“ (информация за тях е предоставена от Регионалния исторически музей и община Елена).

Независимо дали фигурират или не в списъците на НИНКН, всички селищни и надгробни могили и средновековни отбранителни валове също притежават статут на недвижими културни ценности с категория „национално значение“, съгласно Разпореждане на МС №1711 от 1962г.

Съгласно Писмо №4349 на НИПК от 1992г. всички възпоменателни знаци, издигнати по повод участието на България във войните (между 1885г. и 1945г.) също притежават статут на исторически недвижими културни ценности.

Това на практика означава, че броят на недвижимите културни ценности на територията на общината е значително по-голям от официално декларираните в списъците на НИНКН. За всички тези обекти са в сила актуалните нормативни документи в областта на опазването на недвижимото културно наследство.

Повече от половината от декларираните недвижими културни ценности се намират в град Елена. Преобладаващата част от тях са с категория „местно значение“. Само 7 от общо 332 обекта са с категория „национално значение“: „Даскалоливницата“, „Поп Николовата къща“, църквата „Свети Никола“, църквата „Успение Богородично“, „Разсукановите къщи“, къщата-музей на Иларион Макариополски и Часовниковата кула. Първите 4 обекта са част от музейния комплекс „Даскалоливницата“, а другите 3 са самостоятелни обекти.

Освен тези 7 обекта с национално значение, на територията на гр.Елена има още над 300 обекта в категорията „недвижима културна ценност с местно значение“. Това са предимно сгради от епохата на Възраждането, повечето от които са групирани и формират цялостни градоустройствени ансамбли, които създават специфичния характер на централната част на града. Запазени са цели улици с техните автентични настилки и характер на застрояването, по които могат да се проследят етапите в развитието на възрожденските къщи в този край на

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Стара планина. Това е резултат от усилията не само на местните еленски строители. Принос в изграждането на архитектурната среда в региона имат и майстори от Трявна и Дряново. Освен ансамбловите композиции има и не малко запазени единични обекти с висока културно-историческа стойност и обществена значимост.

Освен в общинския център гр.Елена има деклариран и обявен недвижими културни ценности в още около 40 села в община Елена. Това са предимно къщи и религиозни обекти от епохата на Възраждането.

В почти всички селища има запазени и множество обекти, които са с висока историческа и културна стойност, но не притежават определен статут на недвижими културни ценности. Те са част от историята и традиционния облик на населените места в общината. Такива са например: възрожденските къщи в селата Мийковци, Буйновци, Ребревци; църквите в селата Мийковци, Илаков рът, Средни колиби, Велковци, Гърдевци, Яковци; следосвобожденски сгради, читалищата и училищата в някои от селата.

Състоянието на част от недвижимите културни ценности на територията на общината е добро, но други се намират в лошо или аварийно състояние. Обезлюдяването и застаряването на населението в селата в община Елена е негативен процес, който още повече затруднява поддържането и опазването на обектите на недвижимото културно наследство. Обитателите на селата са предимно възрастни хора, които нямат финансови възможности за качествено поддържане на собствените си сгради, особено когато това са недвижими културни ценности, изискващи специфични строителни дейности и по-големи инвестиции.

2.11.2. Движимо културно наследство

Движимите културни ценности в община Елена се съхраняват и експонират чрез система от обекти на културата. Те включват: музейна, галерийна, библиотечна и комплексна читалищна дейност.

➤ Музейна дейност

Музейната дейност в община Елена е функция на богатото историческо и културно минало на общинския център – гр.Елена и някои от селата в общината. Музейните функции са организирани в отделни къщи или цели комплекси от сгради, които имат висока архитектурна и историческа стойност и много често са значима част от недвижимото културно наследство на община Елена.

Типични примери за подобна реализация на музейна дейност в гр.Елена са:

- Музеен комплекс „Даскалоливницата“;
- Къща-музей „Иларион Макариополски“.

Както посочихме това са и най-значимите обекти на недвижимото културно наследство в гр.Елена. На практика музейната дейност в общината се реализира благодарение на удачното съвместяване на обекти на движимото и недвижимото културно наследство, при което се постига и синергичен ефект. Експонирането на обекти на движимото културно наследство спомага за популяризирането на недвижимото културно наследство и обратното.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Този принцип може да се проследи и в къщата-музей „Иларион Макариополски“. Тя привлича туристите в гр.Елена както със забележителната архитектура на сградата, така и с богатата етнографска експозиция, която е организирана вътре в нея. Като допълнение две от помещенията на сградата се използват като галерии – в едното се организират временни изложби, а в другото се експонира част от еленската иконографска сбирка.

➤ Галерийна дейност

Основен представител на този тип дейност в общината е Художествената галерия в гр.Елена. Тя е открита през 1965г., като първоначално е отдел към „Музея на Възраждането“. Художественият фонд на галерията включва над 1000 предмета на изкуството: живопис, графика, скулптура, икони и щампи. Галерията първоначално се помещавала в къщата на Юрдан Хаджипетков. В момента сградата е приватизирана и художественият фонд се съхранява в административната сграда на музея.

Град Елена разполага и със значителна иконографска сбирка. Тя е набрана от града и от близките църковни храмове и манастири. Иконите датират от XVII, XVIII и XIX век и са изработени изцяло на дърво. Една част от иконографската сбирка се експонира в къщата-музей „Иларион Макариополски“. Друга част от сбирката се експонира в приземния етаж на сградата на „Даскалоливницата“, където е изложен стенописът, снет от западната стена на църквата в с.Шилковци, преди тя да бъде оставена да се саморазруши.

➤ Библиотечна дейност

Библиотечната дейност в община Елена се реализира основно в Градската библиотека в гр.Елена. Тя съществува от 1863г. С изграждането на сградата на Читалище „Напредък“ се осигуряват условия за нормалното ѝ функциониране. Библиотеката разполага с приблизително 70 хил. библиотечни единици от всички отрасли на знанието. Има обособена част за справочен фонд и „Детски отдел“, който е разположен в друга сграда.

Освен в Градската библиотека, библиотечна дейност се осъществява и в по-малките библиотеки, организирани в читалищата и училищата на територията на общината.

➤ Комплексна читалищна дейност

Комплексната читалищна дейност е широко застъпена в община Елена. На територията на общината функционират 15 читалища (виж т.2.7.4. „Култура“).

Това са комплексни културни обекти с традиции още от Възраждането. Днес в тях са застъпени разнообразни дейности като: библиотечна, кръжочна, музикална дейност и художествена самодейност (любителско творчество). Към читалището в гр.Елена има формирани множество самодейни състави.

2.11.3. Нематериално културно наследство

Община Елена притежава богато нематериално културно наследство. То е свързано най-вече с ролята, която гр.Елена е имал в епохата на Възраждането, както и с честването на традиционни български празници. Културният календар на общината включва:

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

- Празник на град Елена – „Свети равноапостоли Константин и Елена”;
- Неювски събор;
- Общински събор на народните читалища;
- „Балканът пее и разказва”;
- Поклонение до Капиновския манастир;
- Празник на Еленския балкан;
- Ден на народните будители;
- „Бягането”.

Освен посочените празници, събори и поклонения, в културния календар на общината са включени много празници, свързани с имената на възрожденските дейци: йеромонах Йосиф Брадати, Хаджи Юрдан Брадата, Иван Момчилов, Иларион Макариополски, Никифор Попконстантинов, Стоян Михайловски, братя Кършовски, Петко Юрданов Тодоров и други. Тези празници се организират по повод годишнини и се отбелязват с научни конференции, изложби, рецитали и други културни прояви.

2.11.4. Изводи

От направения дотук анализ могат да бъдат изведени следните изводи:

- Културното наследство на територията на община Елена в по-голямата си част е добре съхранено, но са необходими сериозни мерки за опазването и експонирането му. Основен проблем в поддържането на недвижимите културни ценности в общината е обезлюдяването на по-малките селища и затихването на техните функции. Голяма част от обектите в тези населени места се намират в много лошо състояние.

- Политиката на местните власти на този етап е насочена предимно към богатото културно наследство на общинския център град Елена. За сметка на това селата в общината остават сравнително пренебрегнати, въпреки че те притежават значим културен и исторически потенциал.

- Налице е спешна необходимост от реконструкция на ценни религиозни и културни обекти, както и превръщането им в атрактивни обекти за посещения. Опазването и опознаването на културното наследство са свързани с неговото активно използване. Опитът показва, че обектите, които остават затворени за публиката бързо западат. Това е свързано с подобряване на инфраструктурата (обща и специфична) за по-добър достъп до културните обекти, модернизация на експозициите в тях, подобряване на тяхното информационно обслужване, маркетинга и рекламата.

- Съществуващото на територията на община Елена културно наследство (движимо и недвижимо, материално и нематериално) е отлична предпоставка за развитие на туристическата дейност, която има потенциал да се превърне в съществен фактор за социално-икономическото развитие на общината.

- Съществуват отлични предпоставки за създаването на качествен туристически продукт и обвързването му в културни маршрути и коридори от местно, регионално и национално значение. Това изисква коопериране със съседните области и общини –

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

инициатива, която общината вече е стартирала с изработването на „Обща политика на региона Елена – Котел в областта на културно-историческото наследство за периода 2007-2013г.“

- Необходимо е да се разработят цялостни културни маршрути, както и да се повиши качеството на туристическото предлагане в региона.
- Налице е необходимост от популяризиране на туристическия продукт, който общината предлага и създаване на атрактивен културно-исторически имидж на територията.
- Нематериалното културно наследство на общината не се оползотворява пълноценно. Налице е необходимост от популяризиране на съществуващите традиции и фолклор и възраждане на позабравени такива. Подобен потенциал имат и традиционните за региона занаяти, които биха могли да се възродят и промотират успешно.
- Съществуват добри предпоставки за интегрирано развитие и управление на нематериалното и материалното културно наследство на територията на общината. Недвижимите културни ценности биха могли да бъдат използвани за пресъздаване на занаяти, обреди, обичаи и други елементи на нематериалното културно наследство.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

3. Концепция за пространствено развитие на община Елена (КПРО)

В следствие на проведеното обсъждане с обществеността в община Елена по време на разработване на ОПР беше приета следната визия за бъдещето желано състояние на общината:

Община Елена – проспериращ туристически район с национално значение, осигуряващ привлекателна среда за учене, реализация и природосъобразен живот, на основата на устойчиво развитие на туризма, биологично земеделие и съхранено културно-историческо наследство.

За да се осъществи тази визия е необходимо да се определят конкретни цели и политики.

Главната цел на Концепцията за пространствено развитие на община Елена в тази връзка може да се формулира като:

Създаване на оптимални условия за устойчиво комплексно пространствено развитие на общинската територия, осигуряващо по-добро качество на живот.

Тази главна цел може да се постигне като се дефинира съответния набор от политики, които следва да се реализират в различните части на общинската територия съобразно техните специфични характеристики.

3.1. Оси на урбанистично развитие на община Елена

Както беше посочено в т. 2.4.2. пространствено – йерархичната структура на селищната мрежа в община Елена е резултат на комплексното действие на определени природни и антропогенни фактори. На територията на общината се е формирала специфична линейно – сателитна структура, съставена от една главна урбанизационна ос с направление изток-запад, включваща населените места: Средни колиби, Шилковци, Яковци, Елена, Марян, Беброво, Константин и Майско. Напречно на главната урбанизационна ос са се формирали седем напречни по-малки, но добре изразени, урбанизационни оси на юг от главната ос и само две на север. Характерно за структурата на селищната мрежа на община Елена е дисперсното струпване на много на брой малки населени места около опорните селища, формиращи главната и второстепенните урбанизационни оси. По този начин се формира специфичната линейно – сателитна структура на селищната мрежа.

Като се отчита постепенното намаляване на населението в много малките населени места (в 79 от тях към 2020г. се очаква населението да е от 0 до 5 човека), урбанизационните процеси на територията на общината се очаква да предизвикат следните промени в развитието на осите на урбанизация през следващите години:

- обезлюдяване на значителна част (64%) от населените места и тяхното трансформиране в специфични вилни или ваканционни комплекси без постоянно население;
- засилване на значението и ролята на „опорните селища“, в които ще живее и работи постоянно население, посредством концентрацията на обслужващите обекти за цялата сателитна структура;
- концентрацията на постоянното население само в 21 опорни селища ще създаде по-ефективна селищна мрежа с по- добро обслужване и условия за живот;

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

- трансформацията на значителна част от традиционните населени места в общината във ваканционни комплекси ще подобри екологичните условия в тях и качеството на предлагания туристически продукт;

- засилване на междуселищните интеграционни връзки, най-вече в областта на обслужването и атракциите, за повишаване на съвместната им привлекателност в туристическия бизнес.

Тези процеси се очаква да доведат до формирането на седем нови агломерирани групи селища, както следва:

- Средни колиби, Шилковци, Яковци и гравитиращите към тях по-малки селища;
- Тодювци, Багалевци, Дрента и гравитиращите към тях по-малки селища;
- Елена, Блъсковци с всички присъединени и гравитиращи около тях селища;
- Илаков рът, Буйновци, Мийковци и селищата, гравитиращи около тях;
- Марян, Руховци, Чакали, Палици, Костел с по-малките селища около тях;
- Беброво, Константин, Майско;
- Каменари, Бойковци.

Първите пет агломерирани групи селища по този начин ще увеличат значително туристическия си потенциал чрез по-разнообразния и качествен туристически продукт, който могат да предложат. Основа за агломерирание на последните две групи селища ще бъде тяхната селскостопанска характеристика, разкриването на малки предприятия за преработване на аграрната продукция и съвместно излизане на външни за общината пазари. По този начин селищата ще имат възможност да повишат своята рентабилност чрез производство на продукти с повишена добавена стойност.

Възможни са и сезонни допълнителни обединения в по-голям териториален обхват. Например през зимния сезон е препоръчително обединяване на функциите на селищата от агломерацията на град Елена с тази на село Мийковци. През летния сезон е целесъобразно подобно обединяване на агломерацията на град Елена с тези на селата Яковци, Шилковци и Средни колиби.

Трябва да се има предвид, че обединяването не значи загуба на конкурентноспособност, а обратното – създаване на повишена привлекателност, вследствие на синергичния ефект.

Развитието на осите на урбанистично развитие в община Елена са в тясна зависимост от състоянието на пътната мрежа в общината и извън нея. От изключителна важност за общината са две пътни отсечки:

- Килифарево – Плаково – Средни колиби;
- Константин – Омуртаг.

Първата осигурява директна връзка до първокласен път (Е-55) през Хаинбоаз и цялата централна част на страната (северна и южна). Втората отсечка намалява разстоянието до Шумен и Варна с 34 км.

Вътрешните пътни връзки от голяма важност са съответно: Елена – Мийковци; Елена – Марян – Чакали – Костел; Елена – Тодювци – Дрента и Елена – Блъсковци.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

3.2. Развитие на функционално-йерархичната структура на мрежата от населени места в община Елена

Функционално – йерархичната структура на мрежата от населените места в общината се формира на базата на пет групи фактори:

- демографско състояние;
- административни функции;
- икономическо развитие;
- степен на развитие на социалната инфраструктура;
- развитие на туристическата инфраструктура.

Отчитайки комплексното действие на горепосочените фактори се очаква следното развитие на функционално – йерархичната структура на мрежата от населени места в община Елена:

- От първо йерархично равнище е общинският център - град Елена, който концентрира основния демографски и икономически потенциал на общината. Тук се намират и основните обекти на образованието, медицинското обслужване, структурите на местната власт и правоохранителната система. Градът е главният туристически център в общината и разполага с 516 легла в средствата за подслон, което е 35,6% от всичките легла в средствата за подслон в територията.

- От второто йерархично равнище са селата - Беброво, Константин и Майско. Те разполагат с относително добър демографски потенциал и сравнително добре развита социална инфраструктура с обекти на образованието. Тези селища са със статут на кметства в административната йерархия на общината. Те имат известен икономически потенциал в областта на селското стопанство, с възможност за разкриване на малки производствени предприятия от преработващата индустрия. Тези селища не са развили туристическа инфраструктура и нямат потенциал за такова развитие в бъдеще.

- Третото йерархично равнище са населените места с население от 50 до 200 постоянни обитатели. Те представляват основната част от опорните селища в селищната мрежа на община Елена. Административният им статут е кметски наместничества. В тях е концентрирана по-голямата част от легловата база в средствата за подслон извън общинския център. Поради малкия брой на населението в тези селища, елементите на социалната инфраструктура включват само обекти в областта на търговията и храненето. В повечето от тях има функциониращи читалища и църкви. Няма обекти на образованието и медицинското обслужване поради малкия брой жители.

- Четвъртото йерархично равнище са населените места с население под 50 човека постоянни обитатели. Към 2020г. техният брой ще достигне 104. В тях обаче има значителен брой туристически обекти и те, губейки постоянното си население, постепенно ще се трансформират във вилни и ваканционни комплекси. Те ще загубят характера си на самостоятелно функциониращи селища и ще започнат да гравитират към близките опорни селища от първо, второ и трето йерархично равнище. Те ще формират сателитни структури около всяко от тях, с изключение на Чакали и Майско, около които няма други гравитиращи селища. В някои от по-големите населени места от това йерархично равнище е възможно

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

разкриването на сезонно действащи обслужващи обекти за търговия и хранене през най-интензивните туристически периоди.

3.3. Функционално зонироване на общинската територия

С Концепцията за пространствено развитие на община Елена в общинската територия се формират пет типа зони:

- горска зона;
- земеделска зона;
- туристическа зона;
- бизнес зона;
- атракционна зона.

3.3.1. Горска зона

Горските територии в община Елена заемат 383003 дка, което представлява 57 % от общата площ. Средногодишно на територията на общината се добиват 79729 м³ дървен материал. В по-голямата си част това са дърва за огрев. Общата икономическа и социална ефективност от дърводобива е много ниска. Налице е и голяма загуба на дървесна маса в резултат на неизползване на дребноразмерната дървесина, която се изоставя в сечищата и се похабява. Масовото изсичане на горите в Еленската община влиза в остър конфликт с общата туристическа насока в развитието на територията като „проспериращ туристически район с национално значение”. Липсата на концепция за пространственото развитие на общината и Общ устройствен план са основната причина за липсата на съгласуваност между тях и лесоустройствените планове на двете горски стопанства на територията на общината. Това ще се окаже сериозна пречка в реализирането на главната визия на общината, заложена като основна цел в ОПР за периода 2014 – 2020г.

Горската зона, съобразно предложението направено с КПРО, обхваща планинските части на общинската територия, които включват северните склонове на главното било на Стара планина и хълмистата зона непосредствено до тях, както и най-високите части на първата предпланинска верига успоредна на главното било, разположена северно от гр. Елена.

Тези територии са почти плътно покрити с горска растителност. В тях има много малко населени места – махали, останали без постоянно население. Тези територии контактуват непосредствено с туристическите зони, развили се в община Елена и представляват един природен потенциал за активна туристическа дейност, посредством прекарване на еко туристически маршрути, велоалеи и трасета за екстремн велоспорт, места за скално катерене, ски писти и др.

За реализиране на главната визия за развитие на общината, в зоната на горските територии следва да се реализира следната стратегическа цел:

Максимално съхраняване на съществуващия горски фонд като основен фактор за развитието на туризма и общия просперитет на общината.

Тази цел може да се постигне посредством реализирането на следните политики:

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

- съгласуване и при необходимост коригиране на лесоустройствените планове на горските стопанства на територията на общината с предвижданията на КПРО и ОУПО;
- съгласуване на горскодобивната дейност с развитието на туристическите дейности и разработване на „Планове за устойчиво и многофункционално стопанисване на горите” (в зоните, където това се налага) за избягване на противоречието между дърводобива и туристическите дейности;
- стимулиране на залесителни и ландшафтно-устройствени дейности, свързани с подобряване качествата на горите и природния пейзаж;
- повишаване ролята на неправителствените организации за подобряване на горскостопанската дейност и съхраняване на природната среда;
- формиране на защитни и рекреационни гори, съгласно ЗУТ, в местата където това е необходимо;
- стимулиране разкриването на дървообработващи производства, ползващи местната суровина за производство на мебели, детски играчки и други екологични продукти;
- насърчаване на комплексното използване на всички компоненти на дървесината, добивана в горските стопанства, включително и на отпадъчните продукти.

3.3.2. Земеделска зона

Община Елена не е богата на земеделски земи. От баланса на общинската територия, направен по КВС се вижда, че земеделските земи са общо 253259 дка, което представлява 37,7% от общинската територия. От тях 195453 дка са обработваеми земи или 29,1%, което е по-малко от една трета от общата територия. Както беше посочено в анализа на природо-географските характеристики, в общината има голямо разнообразие от почвени типове, включващи: сиви горски почви и алувиално-ливадни почви. Подходящи за развитие на съвременно земеделско производство са главно относително равнинната част от общината, включваща териториите южно и източно от гр. Елена. Те са подходящи за отглеждане в ограничено количество на зърнени култури, добиване на фураж, овощарство (главно отглеждане на сливи, по-малко ябълки, малини, арония) и някои технически култури (като слънчоглед за семепроизводство). Затворения характер на Еленската долина позволява сравнително лесно осигуряване на сортовата чистота на добитото слънчогледово семе. Почвеният състав в общината е подходящ за отглеждане на билки като: маточина, мента, мащерка, жълт кантарион и др. Природните условия са особено благоприятни за отглеждане на пчели и добиване на екологично чист мед и други пчелни продукти.

Неокрупнените земеделски участъци са подходящи за развитие на малки земеделски стопанства, насочени към съвременни биологични методи на селскостопанско производство, осигуряващо висококачествена екологически чиста земеделска продукция, високо ценена не само у нас, а и най-вече на международните пазари.

Животновъдството е другият селскостопански сектор, който има много добри условия за развитие в общината в четири направления:

- говедовъдство – за мляко и месо;
- овцевъдство и отглеждане на кози – за мляко, месо и вълна;

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.". Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

- птицевъдство – отглеждане на свободни кокошки за яйца и месо, както и отглеждане на пуйки, патици и гъски, каквито традиции има в Еленския край;

- свиневъдство – традиционен сектор, осигуряващ производството на „Еленски бут“ - съперник на италианските и испанските прошуто и хомон.

При една добра обвързаност и съгласуваност между първичния (селскостопански сектор) и преработващата промишленост в общината, може да се постигнат много добри резултати в производството на продукти с висока добавена стойност.

В тази връзка е определена и стратегическата цел за развитие на земеделската зона:

Развитие на малки и средни земеделски стопанства, насочени към биологично производство, ориентирано към туристическия пазар.

За постигането на стратегическата цел е необходимо да се реализират следните политики в земеделската зона:

- насърчаване на устойчиво биологично земеделие, съобразно специфичните климатични и почвени условия;

- насърчаване отглеждането на трайни насаждения, отговарящи на местните условия и традиции;

- стимулиране на експериментално екоземеделие, свързано със съхраняване на екологичната чистота на природната среда и произвежданата земеделска продукция;

- развитие на модерно животновъдство, насочено към местна консумация в съчетание с туристическите дейности;

- стимулиране съчетаването на селскостопанските дейности с различни форми на туризъм;

- стимулиране на пчеларството, отглеждането на билки и горски плодове – шипки, лешници, къпини, малини, боровинки и др.;

- стимулиране изграждането на малки преработвателни предприятия за преработка на земеделската продукция, произвеждащи висококачествена екологически чиста продукция насочена към туристическия сектор.

3.3.3. Туристическа зона

Възприетата визия за община Елена като „...проспериращ туристически район с национално значение...“ налага да се отдаде приоритетна роля на туристическите функции в общинската територия и да се постигне ефективното им съчетаване с останалите функции, за да се постигне краен мултиплициращ ефект.

В досегашното си развитие туристическите дейности са се локализирали основно в шест териториални локализации. Всяка от тях притежава определена специфика, до голяма степен определена от фактори като: специфични природни условия, налично културно наследство и комуникационно-транспортните условия.

Първата (и с най-голям капацитет) е зоната на гр. Елена и селищата, присъединени към него под административната форма на улици. Общата леглова база възлиза на 516 легла, което представлява 35,6% от общата леглова база в общината (по данни на общинската администрация). Тук е групирана и по-голямата част от леглата от хотелски тип – 323 от

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

общо 401 хотелски легла в общината. В общинския център леглата са общо 281, а в присъединените към него селища, разположени в непосредствена близост – 235. Тази концентрация на леглова база може да се обясни със съхранения човешки мащаб в града, запазената до голяма степен исторически формирала се градоустройствена структура на града, спокойната и приятна атмосфера, наличието на голям брой паметници на недвижимо културно наследство - общо 336, от които 273 в самия град и 63 в селищата присъединени към него, които придават ненаатрапчиво историческо присъствие в съвременната градска среда. Не на последно място значение оказва и околоселищната природна среда, по-близките и по-далечни панорамни гледки към Чукашкия баир, Острец, Шейтанската усойна и Чумерна. Значение има и наличната база от обслужващи заведения от различен характер, които осигуряват възможност за сравнително по-богат избор.

Втората туристическа зона обхваща селищата около язовир Йовковци и включва селата: Яковци, Шилковци и Средни колиби и по-малките селища, гравитираща около тях. Общият брой на леглата възлиза на 352 бр. Тук безспорният притегателен фактор е язовирът със своя живописен характер, чиста вода и чудесен природен декор около него. Присъствието на недвижимо културно наследство и тук е значително – 51 паметника, които допълват общата картина в тази туристическа зона. Достъпът до територията е удобен, тя отстои на 6 - 15 км от гр. Елена. Достъпна е и от запад от гр. Велико Търново и от пътя за Хаинбоаз.

Третата обособена туристическа зона е в района на село Мийковци и селищата, гравитиращи около него. Общият брой на леглата възлиза на 182 броя. Зоната е разположена непосредствено до северните склонове на главния старопланински хребет, с най-високия връх Чумерна (1536 м). Естествено тук основният притегателен фактор е непосредственият контакт с планината. Допълнителен, но не маловажен фактор е и изграденото непосредствено до селото лятно училище за чуждозиково обучение, с пансион към него с изключително високо реноме в цялата страна. Тук са и най-добрите условия за развитие на зимен ски спорт в община Елена.

Четвъртата обособена туристическа зона е най-голяма по територия. Тя включва хълмистата зона между главното било на Стара планина и равнинната зона около град Елена и на изток от него. Тя обхваща землищата на селата от запад на изток – Багалевци, Тодювци, Буйновци, Хъневци, Лазарци, Илаков рът, Руховци, Марян, Чакали, Палици и Костел. Зоната не е хомогенна, но комуникационно селищата са добре обвързани помежду си и с гр. Елена. Съществуващата леглова база възлиза на 289 броя. Привлекателните фактори в тази зона са: мекият хълмист релеф на терена, малките живописни селца, незасегнати от регулационни трансформации, красивия ландшафт около тях и излъчваното спокойствие от околната среда. Паметниците на недвижимо културно наследство в тази зона са 124, които придават определен архитектурен чар на селищната среда, заедно с цялостно запазената исторически формирана селищна структура. В тази туристическа зона има най-голям потенциал за бъдещо развитие. Тя има две големи потенциални предимства: непосредствения контакт с горската зона на юг и със земеделската на север. Възможни са и са желателни процеси на проникване между тях, които ще обогатят функционално и емоционално туристическата зона, което ще увеличи нейния потенциал и притегателна сила. Тази зона предлага най-

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

голямо разнообразие за различни форми на отход и туризъм и затова тук се очаква най-голямо развитие в бъдеще.

Петата обособена туристическа зона включва село Бадевци с гравитиращите към него по-малки селища. Това е най-малката по площ зона и с най-малък леглови фонд – само 22 легла. Тази територия попада административно в землището на с. Средни колиби, но реално е напълно самостоятелно функционираща зона, нямаща отношение към язовир Йовковци. Притегателен фактор е изключително красивата природна среда с панорамен изглед към главното било на Стара планина от връх Шипка на запад до връх Чумерна на изток и цялата хълмиста зона на юг, изток и запад. Тази зона има голям потенциал за развитие в перспектива поради неусвоените околни територии и непосредствената близост до пътя за Хаинбоаз, което осигурява добра комуникационна достъпност.

Шестата обособена туристическа зона е в района на село Дрента. Тя е най-откъснатата зона от град Елена. В нея към настоящия момент има леглови фонд от 30 легла. Привлекателният фактор в нея е непосредствената близост до главното било на Стара планина, подобна както при село Мийковци, но значително по-голямата отдалеченост от град Елена затруднява достъпа до нея. Теренните възможности за развитие също са ограничени. И в тази зона, както и при с. Мийковци, съществува възможност за развитие на ски туризъм, който може да се окаже силен стимулиращ фактор за развитие в бъдеще.

Стратегическата цел за развитие на туристическата зона е:

Развитие на община Елена като проспериращ туристически район с национално значение.

За постигането на тази стратегическа цел е необходимо осъществяването на следните политики:

- стимулиране на разнообразяването на предлагания туристически продукт, чрез развитието на селски, познавателен, културен, спортен и други форми на туризъм;
- интеграция на туристическите дейности със селскостопанската, промишлената и занаятчийската продукция в общината;
- развитие на системата от пешеходни, велосипедни, културни и други маршрути в общинската територия;
- подобряване на екологичните качества на средата в община Елена, чрез изграждане на канализационни мрежи, рекултивиране на сметища, увеличаване на площта и подобряване на качествата на зелените площи в населените места, залесяване и благоустрояване на бреговете на язовирите, до които има масов достъп;
- рехабилитация на пътищата от общинската пътна мрежа;
- разработване на устройствени мерки за съхраняване на недвижимото културно наследство и мащаба на урбанистичната структура на населените места в общината;
- изграждане на ски писти в района на село Мийковци;
- стимулиране изграждането на висококатегорийни туристически обекти.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

3.3.4. Бизнес зона

В досегашното си развитие, в община Елена са се формирали шест локализации на производствени дейности. Най-съществените се намират в гр. Елена. Те са три – по една в източната и западната част на града, и една в южната (до околоръстния път). В момента функционират две – източната и южната. Извън гр. Елена производствени дейности се осъществяваха в селата: Константин, Илаков рът и Буйновци. Към настоящи момент те не функционират.

Отчитайки демографската ситуация и традициите в производствената ориентация на община Елена, в Концепцията за пространствено развитие на общината се предвижда развитието на една основна бизнес зона и една по-малка спомагателна зона, съответно в град Елена и село Константин.

Естественото ситуиране на основната бизнес зона е на територията на съществуващата източна производствена зона на град Елена. Налице са две перспективи за нейното развитие. Едната е конверсия на съществуващите неработещи предприятия в производствената зона. Втората възможност за бъдещо развитие е в зоната на жп гара Елена, където са налични свободни терени и изградена инфраструктура. Тук е най-подходящото място за развитие на транспортно-логистични дейности, свързани с оперирането с по-едрогабаритни товари.

Специално внимание следва да се отдели на Завода за строително стъкло, който не функционира от повече от 10 години и технологичното му оборудване е продадено за скрап. Възстановяването на първоначалните му функции е практически невъзможно. Наложително е да се търсят нови дейности и инвеститори за неговата конверсия.

Приоритет на развитието на производствената зона се очертават малкия и средния бизнес, ориентирани към преработващата промишленост, работещи с екологически чисти суровини от местния земеделски сектор и горското стопанство.

Поради малкия вътрешен инвестиционен потенциал, икономическото развитие на общината следва да се ориентира към финансова подкрепа от ЕСИФ, използвайки по най-ефективен начин местните ресурси, в рамките на ограниченията, които следва да се спазват, като следствие от извеждането на туризма като ключов приоритет в развитието на общината.

В тази насока е определена и стратегическата цел в развитието на бизнес зоната:

Развитие на жизнеспособна местна икономика, осигуряваща устойчив растеж.

За нейното реализиране е необходимо да се следват следните политики:

- стимулиране на връзките между първичния сектор и преработващата промишленост за производство на продукти с висока добавена стойност, насочени към туристическия сектор;
- стимулиране създаването на малки предприятия извън общинския център, ориентирани към преработка на местни суровини;
- стимулиране използването на средства от ЕСИФ, публично-частни партньорства, фондове за дялово участие, гаранционни и насърчителни фондове;
- насърчаване създаването на инфраструктура, осигуряваща директен достъп на местната продукция до външни за общината пазари.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

3.3.5. Атракционна зона

Една от възможностите за увеличаване привлекателността на туристическия продукт в община Елена е чрез разкриване на разнообразни атракции в специално обособени за целта зони. Те биха могли да обогатят съществуващата и проектна туристическа инфраструктура в територията. Териториалната локализация на атракционните съоръжения е най-рационално да се осъществи в една главна и две по-малки атракционни зони.

Главната атракционна зона е най-рационално да се ситуйра южно и източно от градския стадион, включвайки вече изградения плувен комплекс и наличния тенис корт. В тази зона съществуват достатъчно свободни терени, позволяващи изграждането на различни атракционни съоръжения.

Другите две атракционни зони се предлагат в планинската част на община Елена – едната в района на село Мийковци, а другата в района на хижа „Буковец“. Те могат да включват: атракционни въжени паркове, детски площадки, места за скално катерене и спортно ориентиране.

В тази насока е определена и стратегическата цел в развитието на атракционната зона:

Повишаване на атрактивността на община Елена като туристическа дестинация.

За постигането на тази цел е необходимо да се реализират следните политики:

- развитие на спортната база в общината, включително и на базата за ски спорт;
- привличане на инвеститори за изграждането на мини водно-атракционен комплекс;
- осигуряване на атракционни съоръжения за деца и възрастни през летния туристически сезон.

3.4. Територията на община Елена в регионалната инфраструктурна мрежа

3.4.1. Транспортна инфраструктура

Територията на община Елена попада встрани от националните и трансевропейските комуникационни коридори, но в същия момент е в много добри комуникационни връзки с тях. Това са магистрала „Хемус“ и ОЕТК № 9 – Русе – Велико Търново - Стара Загора. Връзката с магистрала „Хемус“ се очаква да се осигури чрез второкласен път - II-53 от Поликраище, през Горна Оряховица и Елена. Връзката с ОЕТК № 9 ще се осъществява от път III клас – III-551.

От съществено значение за комуникационно-транспортното обслужване на общината са и останалите пътни връзки със съседните общини:

- Път III клас – III-662 – Елена – Твърдица;
- Път III клас – III-408 – Константин – Омуртаг;
- Път II клас – II-53 – Елена – Сливен.

Посредством тези пътни връзки общинската територия е много добре свързана с националната пътна мрежа и е лесно достъпна от всички части на страната и съседните страни.

В средносрочен план не се предвижда прокарването на нови пътни трасета през територията на общината, нито изграждането на нови пътни връзки със съседните общини.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

От съществено значение, обаче, за удобния и бърз достъп до общинската територия е рехабилитацията и поддържането на пътищата от републиканската и общинската пътни мрежи. Най-неотложни за рехабилитация са третокласен път III-551 от Дебелец – Плаково - Елена и третокласен път III-408 – Константин – Омуртаг.

Общинската пътна мрежа е с дължина от 274,74 км. Средната плътност на общинските пътища е 0,409 км/кв.км, която е около 2,5 пъти по-висока от средната за страната, която е 0,1614 км/кв.км. Относително голямата дължина се дължи на големия брой населени места (124), до които се налага да бъде осигурена пътна връзка. В момента до всички населени места има осигурена такава. Нови пътища в общината в средносрочен план не се предвиждат. Наложително е провеждането на последователна политика за тяхното обновяване и поддържане. Част от трасетата, предвид увеличения туристически поток в перспектива, се нуждаят от реконструкция и разширение. Това най-вече се отнася за път VTR - 1079 – Елена – Лазарци - Мийковци; път VTR – 1074 – Марян – Чакали - Костел и път VTR – 3086 – Елена - Блъсковци.

При реконструирането на посочените по-горе общински пътища ще бъде целесъобразно осигуряване в техните габарити на велоалеи, които ще обогатят както комуникационните качества на териториите, така и възможностите за спортно-рекреативни дейности, реализирани от туристите в общината.

На територията на община Елена е изградена част от жп линия Горна Оряховица- Елена, с дължина от 7,5 км, обслужена от жп гара Елена. ЖП линията беше пусната в експлоатация през 1974 год. От 2002г. тя не функционира, а от 2003г. е затворена. Необходимо е намирането на решение за нейното утилизиране. Територията на гарата е включена в бизнес зона Елена, което е предпоставка за намиране на нова функция за нея.

3.4.2. Енергийна инфраструктура

Основен източник на електроенергия за община Елена е националната енергийна система. Връзката с нея се осъществява с два електропровода 110 kV до подстанция Елена – 110/20 kV. Подстанцията е с достатъчен капацитет за снабдяване на общината с електрическа енергия.

Поради наличие на инвеститорски интерес е необходимо изграждането на нови трафопостове в следните населени места:

- с. Драганосковци;
- с. Костел;
- с. Дрента;
- с. Бръчковци;
- с. Яковци;
- с. Райновци;
- махала „Балуци“;
- ул. „Неювци“ – гр. Елена;
- ул. „Чукани“ – гр. Елена;

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

- ул. "Разпоповци" – гр. Елена;
- ул. "Боевци" – гр. Елена;
- ул. "Младеново" – гр. Елена.

Мрежата 1kV в голямата си част е въздушна. За рехабилитация на мрежа 1kV е необходима подмяната на проводници в следните населени места:

- с. Костел;
- с. Дъбравата;
- с. Николовци (Търкашени);
- с. Яковци;
- с. Горно Танчевци;
- с. Мийковци;
- с. Духлевци;
- ул. "Мирославци" – гр. Елена.

3.4.3. Водостопанска инфраструктура

Водоснабдяването на населените места в община Елена се осъществява от ВиК „Йовковци“ – район Елена и от собствени водоизточници.

Основното водоснабдяване на гр. Елена се осъществява от ВиК „Йовковци“ – район Елена. Водата се доставя от язовир „Йовковци“, преминава през пречиствателна станция „Йовковци“ и чрез помпена станция „Елена“ се доставя посредством довеждащ водопровод 400мм, който се обслужва от ВиК „Йовковци“ ООД – В. Търново. Продължение на този водопровод с диаметър 219мм стига до с. Беброво, като водоснабдява с. Руховци, с. Христовци, с. Марян, с. Чакали и с. Беброво.

ВиК „Йовковци“ стопанисва и местни водопроводи – Бадевски, който водоснабдява с. Бадевци, с. Ребревци, с. Гърдевци, с. Шилковци, с. Баевци, с. Донковци, с. Яковци и гр. Елена. От отделни водопроводи се водоснабдяват и селищата: Средни колиби, Раювци, Илиювци, Берковци, Блъсковци, Търкашени, Велювци, Николовци, Тодювци, Бейковци, Буйновци, Хъневци, Угорялковци и Илаков рът. От водопровода „Бяла крава“ се водоснабдяват селищата: Костел, Граматици, Събковци и Валето. Село Константин се водоснабдява от водопровода от с. Каменари, а с. Майско се водоснабдява от водопровода от с. Бойковци.

Град Елена частично се водоснабдява и от съществуващите и все още действащи стари водопроводи – Бадевския, Буков Дол и Дядо Стоянов Кладенец.

Останалите села и махали в община Елена са водоснабдени от собствени водоизточници, които се стопанисват от община Елена.

За постигане на визията за перспективното развитие на община Елена, като „проспериращ туристически район с национално значение“ от съществено значение е осигуряването на достатъчно добро водоснабдяване на населените места в общината. От анализа на съществуващото състояние е видно, че населените места, чието водоснабдяване се осигурява от местни водоизточници е недостатъчно и несигурно, което ще се яви силно задържащ фактор на прогнозираното туристическо развитие. За да се преодолее този

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

проблем следва да се предвиди развитие на водопроводните мрежи, доставящи питейна вода от язовир „Йовковци” до определените туристически зони, съобразно схемата за функционално зонироване на общинската територия, в която няма и не може да се осигури достатъчно и стабилно водоснабдяване от други водоизточници. В това отношение най-силно се нуждае от такова решение на водоснабдяването третата зона за туристическо развитие от с. Тодювци до с. Палици.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

4. ПРИЛОЖЕНИЯ

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.". Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.